

SCIENCE
JOURNAL

MODERN

ENGINEERING AND
INNOVATIVE
TECHNOLOGIES

'2022

ISSUE №21

Part №3

International periodic scientific journal

—*ONLINE*

www.moderntechno.de

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 95.33)

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und
innovative Technologien

Issue №21

Part 3

June 2022

Published by:
Sergeieva&Co
Karlsruhe, Germany

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*

Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *PhD in technical sciences*

Editorial board: More than 250 doctors of science. Full list on page:

<https://www.moderntechno.de/index.php/swj/about/editorialTeam>

Expert-Peer Review Board of the journal: Full list on page:

<https://www.moderntechno.de/index.php/swj/expertteam>

The International Scientific Periodical Journal "**Modern Technology and Innovative Technologies**" has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.

Periodicity of publication: Quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in IndexCopernicus, GoogleScholar.

UDC 08

LBC 94

DOI: 10.30890/2567-5273.2022-21-03

Published by:

Sergeieva&Co

Lußstr. 13

76227 Karlsruhe, Germany

e-mail: editor@moderntechno.de

site: www.moderntechno.de

Copyright

© Authors, scientific texts 2022

УДК 378. 147. 004

MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Bondarenko O. / Бондаренко О.С.

teacher / викладач

Fedorov M. / Федоров М.В.

teacher / викладач

*Municipal Institution " Uman Taras Shevchenko Professional College of Education
and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті проаналізовано шляхи підвищення рівня професійної комунікативної підготовки майбутніх вчителів шляхом використання мультимедійних технологій, застосування сучасних інформаційних технологій навчання, професійно орієнтованої презентації та врахування їх особливостей.

Ключові слова: інформаційні технології навчання, комунікативна компетентності, майбутні вчителі.

Вступ.

Інформаційні технології та Інтернет забезпечують комунікацію у будь-який час та відкривають безмежні простори для освітнього процесу у вищій школі. Мультимедійні засоби сприяють підвищенню самомотивації майбутніх вчителів, розвитку їхнього творчого мислення і допитливості, спонукають до самостійної роботи, всебічно сприяють розвитку їхньої комунікативної компетентності.

Основний текст.

Технологія формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів є частиною нової структури освіти, яка відкриває необмежені можливості продовження навчання впродовж усього життя. Відповідно перед системою освіти України постали нові завдання формування фахівця з гуманістично-орієнтованим мисленням – одне з домінуючих завдань у розробці нової концепції освіти, продиктоване суспільною необхідністю. Підвищення професійного рівня майбутнього вчителя, потреба у формуванні його

комунікативної компетентності, збагачення інтелектуального і культурного потенціалу сприятимуть утвердженню особистості, розвитку талантів і задатків.

Особливості формування комунікативної компетентності із застосуванням комп'ютерних технологій у закладах вищої освіти досліджувала С. Шевченко.

Основними типами комунікації, за Дж. де Віто, є:

- інтраперсональна;
- міжособистісна;
- комунікація ву межах малої групи осіб;
- виголошення промов;
- медіа-комунікація [3].

Міжособистісне спілкування ґрунтується на використанні моделей і засобів комунікації. Моделі комунікації – це схеми, які відображають процес комунікації. Існують типи моделей комунікації: загальні і спеціальні. До загальних можна віднести лінійну, інтерактивну та трансакційну моделі як різні варіанти взаємообміну суб'єктивним досвідом сторін процесу спілкування. Спеціальні моделі ілюструють шляхи вирішення різних проблем у процесі міжособистісного спілкування. До цієї групи відносять моделі балансу, модель налагодження стосунків, модель формування самоповаги тощо.

Важливо зазначити, що формування комунікативної компетентності відбувається і у позанавчальній діяльності за допомогою принципу комунікативності. *Принцип комунікативності* допомагає викладачу зосередити увагу на вдосконаленні лексичних навичок студентів під час обговорення навчальних фільмів, презентацій, вільному висловлюванні власних думок, спонтанному мовленні.

Позанавчальна діяльність проводиться з використанням уже сформованих знань, умінь і навичок та сприяє їх подальшому розвитку, тому, дуже доречним є використання мультимедійних технологій. *Мультимедіа* – це система комплексної взаємодії візуальних і аудіоефектів під управлінням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних та програмних засобів, які об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео тощо в одному цифровому відтворенні.

О. Буйницька поділяє засоби мультимедійних технологій на два класи:

- до першого класу доцільно віднести засоби синхронної взаємодії (відеоконференції), асинхронної взаємодії, онлайн режим (вебінари, електронні навчальні матеріали);

- до другого класу належать різноманітні віртуальні об'єкти, реальні відеофрагменти, аудіофрагменти, анімаційна графіка тощо.

Для створення та реалізації мультимедійних технологій потрібні мультимедійний комп'ютер, відповідне прикладне програмне забезпечення і засоби проектування мультимедійних проєктів на великі екрани – мультимедійні проєктори. Разом із розвитком інформаційних технологій з'являються нові, досконаліші моделі мультимедійних проєкторів. Проте, зазначені засоби допомагають лише відтворювати тим чи іншим способом певні матеріали, але не надають користувачам можливості ефективно та безпосередньо взаємодіяти з об'єктом, що демонструється. Останнє можна вирішити за допомогою комплексу технічних засобів навчання, що складається з мультимедійного проєктора, комп'ютера і чутливого до дотику екрану (SMART Board).

Використання мультимедійної дошки можливо при роботі як над формуванням мовних навичок, так і при розвитку умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності:

- *говоріння;*
- *аудіювання;*
- *письмо;*
- *читання.*

Ще одним інформаційним засобом формування комунікативної компетентності є мультимедійна презентація. Її метою є поєднання вербальних засобів навчання з різними формами представлення в одному носіїві, наприклад текстової, звукової і графічної інформації, або, студенти заохочені проявляти активність, ставити питання, вступати з доповідачем у діалог, дискусію, виконувати творчі, проблемні завдання.

Важливою властивістю мультимедіа є інтерактивність, що дає змогу отримати зворотний зв'язок. Мультимедійна інформація відрізняється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з нею студенти вчаться аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати на комп'ютері. Якщо застосування мультимедійних технологій добре продумане, заняття буде образним, наочним, цікавим, життєвим, дозволить розвивати уміння студентів працювати у парах і групах.

Мультимедіа як засіб активізації мають прискорити процес управління діяльністю студентів, спонукати до енергійного, цілеспрямованого навчання,

подолання спаду, пасивності і стереотипності. Використання мультимедійних технологій дозволяє заощадити час, забезпечує дієвість навчальних матеріалів.

Процес підготовки та представлення мультимедійної професійно орієнтованої презентації спричиняє пошук інформації за фахом, критичний аналіз, інтерпретація, порівняння та протиставлення представленої ідеї, стисле відображення цієї інформації і створення чогось нового.

Сфера застосування мультимедійних презентацій:

- представлення досягнень, результатів роботи групи;
- звіт про виконання індивідуального завдання;
- рекламування;
- супроводження доповідей і виступів;
- презентація проектів;
- навчання студентів з певної предметної галузі;
- представлення доповідей за фаховою тематикою;
- результати власних проведених досліджень, проектів;
- самостійна робота;
- ознайомлення з новою інформацією.

Застосування сучасних інформаційних технологій навчання:

- ✓ сприяє розвитку професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій;
- ✓ дозволяє застосувати знання, отримані у процесі навчання, у вирішенні практичних завдань, пов'язаних з фахом;
- ✓ забезпечує розвиток культури, ініціативи, самостійності, творчого мислення;
- ✓ веде до створення умов для розвитку вмінь і навичок самоосвіти шляхом організації творчо-дослідницької навчальної роботи студентів, спрямованої на інтеграцію та актуалізацію знань з різних предметів.

Мультимедійні технології забезпечують комунікативне спрямування у позанавчальній діяльності – це спрямування на співбесідника, оптимальність навчання з огляду ефективності дії на іншу людину або аудиторію. Студенти набувають уміння вільно формулювати свої думки в усній та письмовій формі, користуючись необхідними мовними засобами, що відповідають цілям, змісту мовлення й умовам спілкування. Це сприяє розвитку мислення студентів, їхнього образного, емоційного мовлення, осмисленню значення мови як засобу

спілкування і розуміння навколишнього світу. Велика увага надається створенню комунікативної атмосфери. Викладач стає стратегом, який реалізує концепцію підручників, доповнюючи їх комунікативними матеріалами.

Наступним принципом формування комунікативної компетентності у позанавчальній діяльності вважаємо *принцип зв'язку навчання з життям*. Реалізація цього принципу надає можливість забезпечити тісний зв'язок позанавчальної роботи з умовами життя та діяльності студента

Принцип індивідуалізації навчання акцентує увагу на тому, що навчання передбачає перехід від колективного навчання до надання можливості кожній особистості побудови індивідуальної навчальної траєкторії. Індивідуальна позанавчальна робота повинна ґрунтуватися на особистісних інтересах студентів та орієнтуватися на розкриття їх творчого потенціалу. Перевага принципу індивідуалізації полягає в тому, що він заснований на повазі до того, хто навчається, визнанні його суб'єктом самодетермінації, який забезпечує можливість досягати принципово найвищого рівня під час освіти, генерування для кожного студента індивідуальних ситуацій, завдань, проектів, творчих робіт, що надасть змогу виключити чи максимально знизити негативний вплив чинників, що сповільнюють активізацію творчого мислення [2].

Студент починає розуміти, що успіх навчального процесу залежить лише від нього самого, від того, як він наважиться використати свій потенціал, комунікативні вміння та навички, знайти і систематизувати інформацію, знайти рішення проблеми. Отже, перспективи навчання, зорієнтованого на формуванні комунікативної компетентності кожного зі студентів, вбачаються у створенні сприятливих умов для всіх учасників дискусійної групи з використанням інноваційних технологій.

Принцип орієнтації на майбутню професійну діяльність доводить, що наближення навчальної діяльності студентів до майбутньої професії сприяє тому, що вона виступає для них не у вигляді абстрактної перспективи застосування набутих теоретичних знань, а стає достатнім мотивуючим чинником навчання, наповнюючи його особистісним сенсом. За таких умов вони свідомо вибудовують власну поведінку у кожний момент часу, перекидаючи місток між минулим, теперішнім та майбутнім. Професіоналізація освітнього процесу закладу вищої освіти у позанавчальній діяльності активізує життєву позицію студентства, забезпечує особистісне включення в опанування майбутньої професії [1].

Отже, навчальний процес, додаткова освіта і позанавчальна діяльність, які побудовані на принципах комунікативності, зв'язку навчання з життям, індивідуалізації навчання, орієнтації на майбутню професійну діяльність, сприяють створенню позитивного середовища для формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів. Участь студентів у позанавчальній діяльності з використанням мультимедійних технологій не лише сприяє формуванню їх професійної комунікативної компетентності, а й розвиває їх пізнавальні інтереси, творчі здібності.

Висновки.

Отже, застосування сучасних інформаційних технологій навчання, професійно орієнтованої презентації та врахування її особливостей:

- ❖ сприяє розвитку професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій;
- ❖ дозволяє застосувати знання, отримані у процесі навчання, у вирішенні практичних завдань, пов'язаних з фахом;
- ❖ забезпечує розвиток культури, ініціативи, самостійності, творчого мислення;
- ❖ веде до створення умов для розвитку вмінь і навичок самоосвіти шляхом організації творчо-дослідницької навчальної роботи студентів, спрямованої на інтеграцію та актуалізацію знань з різних предметів;
- ❖ забезпечує комунікативне спрямування у позанавчальній діяльності;
- ❖ сприяє розвитку мислення студентів, образного, емоційного мовлення;
- ❖ розуміння значення мови як засобу спілкування і навколишнього світу;
- ❖ створює комунікативну атмосферу.

Література:

1. Жалдак М.І. Формування інформаційної культури вчителя [Електронний ресурс] / Жалдак М.І., Хомік О.А. – Режим доступу: <http://www.icfst.kiev.ua/SYMPOSIUM/Proceedings/Galdak.dok>

2. Білоконенко Л. Роль пошукових систем у формуванні інформаційної культури студентів /Інтернет- конференція "Інформаційне суспільство і нові виміри культури"15-28березня2010року – Режим доступу: <http://inf.oa.edu.ua/bilokonenko.html>

3. Столяревська А.Л. Формування інформаційної культури студентів педагогічних вузів при вивченні курсу інформатики: автореф. дис. на здобуття

наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / А.Л. Столяревська: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/32870.html>

Literature:

1. Zhaldak MI Formation of teacher's information culture [Electronic resource] / Zhaldak MI, Khomik OA - Access mode: <http://www.icfest.kiev.ua/SYMPOSIUM/Proceedings/Galdak.dok>
2. Bilokonenko L. The role of search engines in the formation of information culture of students / Internet conference "Information society and new dimensions of culture" March 15-28, 2010 - Access mode: <http://inf.oa.edu.ua/bilokonenko.html>
3. Stolyarevskaya AL Formation of information culture of students of pedagogical high schools at studying of a course of computer science: author's ref. dis. for the degree of Cand. ped. Science: special. 13.00.01 "Theory and history of pedagogy" / A.L. Stolyarevskaya: [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/32870.html>

***Abstract.** The article analyzes the ways to increase the level of professional communicative training of future teachers through the use of multimedia technologies. application of modern information technologies of training, professionally oriented presentation and taking into account their features.*

***Key words:** information technologies of teaching, communicative competences, future teachers.*

УДК 372.461

UKRAINIAN LANGUAGE AS A MEANS OF FORMING THE LANGUAGE PERSONALITY OF A FUTURE TEACHER

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Voitenko H.M. / Войтенко Г.М.

teacher / викладач

*Municipal Institution "Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті визначено роль української мови як засобу формування мовної особистості майбутнього вчителя початкової школи. Висвітлено основні фактори та рівні, що впливають на формування мовної особистості майбутнього вчителя у системі україномовної освіти.

Ключові слова: мовна особистість, майбутній вчитель початкової школи.

Вступ.

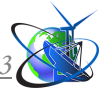
Проблема формування мовної особистості посідає одне із центральних місць у філософії, психології, педагогіці, лінгвістиці.

Мовна особистість існує у просторі культури, відображеної в мові, у формах суспільної свідомості на різних рівнях (науковому, побутовому тощо), у стереотипах, нормах поведінки, у предметах матеріальної культури.

Поняття мовної особистості було представлено у працях Г. Штейнталя, В. Вундта, О. Потєбні, О. Шахматова та ін., хоч відповідний термін уведений В. Виноградовим. Розроблення проблеми мовної особистості належить також О. Леонтьєву, Ю. Караулову, Г. Богіну, А. Пузирьову та ін.

Основний текст.

На думку О. Селіванової, мовна особистість – іманентна ознака особистості як носія мови і комуніканта, що характеризує її мовну і комунікативну компетенцію та реалізацію їх у процесах продукування, сприйняття, розуміння й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також при комунікативній взаємодії [1]. Мовна особистість несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання у національній культурі. Рівень мовної компетенції стимулює мовну особистість до вдосконалення мови.

У зміст мовної особистості включають *компоненти*:

- ціннісний компонент змісту виховання;
- культурологічний компонент, тобто рівень засвоєння культури як ефективного засобу підвищення інтересу до мови;
- персональний компонент.

Поняття мовної особистості у широкий науковий ужиток запровадив Ю.Караулов, який вважає, що мовна особистість – це людина, яка вміє створювати і розуміти тексти, що відрізняються ступенем структурно-мовної складності, глибиною і точністю відображення дійсності, цільовою спрямованістю. Дослідник розробив рівневу модель мовної особистості з опорою на художній текст і виділив її рівні:

- 1) вербально-семантичний, що відображає ступінь володіння повсякденною мовою;
- 2) когнітивний, на якому здійснюється актуалізація та ідентифікація релевантних знань і уявлень, властивих мовній особистості;
- 3) прагматичний, що виявляє і характеризує мотиви і цілі, які рухають розвиток мовної особистості[1].

Рівнева модель мовної особистості відображає узагальнений тип індивіда. Конкретних мовних особистостей у певній культурі може бути багато, вони відрізняються варіаціями значущості кожного рівня у складі особистості. Мовна особистість – це соціальне явище, проте в ній є також індивідуальний аспект. Мовна особистість формується на основі усвідомлення людиною всього мовного багатства, створеного предками. Мова конкретної особистості складається у більшій мірі зі спільної мови, в меншій – з індивідуальних мовних особливостей.

Основним засобом перетворення індивіда в мовну особистість є його соціалізація, що має *аспекти*:

- процес включення людини у певні соціальні відношення, в результаті чого мовна особистість виступає реалізацією культурно-історичного знання всього суспільства;
- активна мовленнєво-розумова діяльність за нормами й еталонами, заданими етномовною культурою;
- процес засвоєння законів соціальної психології народу.

Кожна мова має особливу картину світу, і мовна особистість зобов'язана організувати зміст свого вислову у відповідності до цієї картини.

Початкова школа потребує нових підходів до навчання української мови. Згідно з вимогами чинного Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та шкільної програми з української мови, пріоритетом уроків української мови є формування особистості учнів, здатної бездоганно володіти всіма засобами української мови з урахуванням специфіки мовленнєвої ситуації, адресата та адресанта мовлення, умов спілкування, змісту мовленнєвого повідомлення тощо. На цьому наголошують провідні вітчизняні лінгводидакти О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, Т. Окуневич, М. Пентилюк та інші. Шляхи активізації процесу розвитку мовної особистості на уроках української мови потребують поглибленого вивчення.

Мовною особистістю є такий комунікант, носій мови, який володіє мовною, мовленнєвою, прагматичною компетенціями, реалізує їх у процесі спілкування. Сучасні вчені досліджують рівні у структурі мовної особистості:

- Ю.Караулов виділяє вербально-семантичний, тезаурусний та мотиваційно-прагматичний;
- О.Тарасова досліджує рівень мікроконтексту і метаконтексту тощо.

Формування мовної особистості, як зазначає М. Пентилюк, – складний і багатогранний процес. Він передбачає участь людини у спілкуванні і зв'язку з іншими людьми. Основний спосіб задоволення особистих потреб у спілкуванні – мовлення. Саме тому його називають мовленнєвим спілкуванням. Майбутній вчитель, як мовна особистість, повинен оволодіти мовленнєвим спілкуванням, тобто комунікативною діяльністю, оскільки це мотивований процес взаємодії між співрозмовниками, спрямований на реалізацію конкретної комунікативної цільової настанови, проходить на основі зворотного зв'язку у конкретних видах мовленнєвої діяльності.

На формування і розвиток мовної особистості майбутнього вчителя впливають *чинники*:

- спілкування у процесі навчання;
- загальний інтелектуальний розвиток;
- зміст і характер навчальних дисциплін;
- мовленнєве середовище тощо.

Про рівень сформованості мовної особистості свідчать *фактори*:

- 1) наявність і якість сформованості комунікативних умінь і навичок майбутнього вчителя;

- 2) досконале володіння чотирма видами мовленнєвої діяльності;
- 3) здатність будувати тексти різних типів, стилів і жанрів мовлення з урахуванням усіх компонентів ситуації спілкування – адресата, адресанта мовлення, мети і теми, комунікативного задуму тощо.

Формування мовної особистості майбутнього вчителя відбувається упродовж усього процесу вузівської освіти, однак питому вагу в цій роботі займають заняття з української мови. Важливу роль у цьому процесі відіграє:

- а) вивчення аспектів української мови (спрямовані на формування та розвиток мовної, мовленнєвознавчої, мовленнєвої та комунікативної компетентностей студентів);
- б) розвитку мовлення (формування та контролю аудіативних та читацьких умінь і навичок, роботи над діловим мовленням, написання та вдосконалення творчих робіт тощо).

Українська мова у формуванні особистості майбутнього вчителя, зокрема його мислення і духовного світу виконує *функції*:

- є предметом вивчення у закладах освіти;
- потребує створення спеціальних методичних умов;
- є методом оволодіння навчальними предметами;
- володіння всіма видами мовленнєвої діяльності;
- є засобом комунікації;
- є засобом розвитку особистості та пізнання світу.

Від рівня сформованості у майбутнього вчителя умінь і навичок сприймати і розуміти усне повідомлення, глибоко усвідомлювати зміст прочитаного тексту, адекватно, повно відтворювати готові тексти та продукувати власні різних типів, стилів і жанрів мовлення залежить глибина засвоєння курсу української мови.

Урахування значення курсу української мови, спостереження за уроками української мови під час педагогічної практики, дали змогу виділити основні *фактори*, що впливають на формування мовної особистості учнів у системі україномовної освіти:

- текстоцентричний підхід;
- компетентнісний підхід;
- когнітивно-комунікативний підхід;
- українознавче спрямування курсу української мови;
- мова є засобом піднесення людини на найвищі сходишки людської

культури;

- віднесення духовних якостей особистості до прагматичного рівня мовної особистості, тобто дискурсивної компетентності;

Важливими чинниками формування мовної особистості майбутнього вчителя:

- ✓ є розвиток у нього комунікативності;
- ✓ комунікативність учителя-словесника як взірця володіння мовою;
- ✓ емоційне задоволення від процесу спілкування з учнями [1];
- ✓ застосування сучасних технологій навчання мови;
- ✓ застосування у навчальному процесі прийому «занурення в мову», активізації україномовного мовленнєвого середовища.

Висновки.

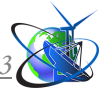
Майбутні вчителі мають на належному рівні володіти цілим комплексом компетентностей, одними із ключових серед яких є мовна, мовленнєва, мовленнєвознавча, соціокультурна тощо. Сформована, високорозвинена мовна особистість майбутнього вчителя, носія цих компетентностей, – це запорука його подальшого успішного фахового навчання або професійної діяльності. Тому у процесі формування мовної особистості майбутнього вчителя при вивченні курсу української мови необхідно брати до уваги такі фактори, як застосування текстоцентричного, компетентнісного та комунікативно-діяльнісного підходів, українознавче спрямування мовної освіти, рівень сформованості комунікативності вчителя-словесника тощо.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С.Бацевич. – К., 2004. – 344 с.
2. Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед.наук: 13.00.04 / Волкова Н.П. – Дніпропетровськ, 2006. – 432 с.
3. Мельник Т. В. Соціологічний аспект удосконалення мовної особистості майбутнього педагога /Т.В. Мельник// Педагогічний альманах. – 2010. – Вип. №5. – С. 145–151.

Literature:

1. Batsevich FS Fundamentals of communicative linguistics /FS Batsevich. - K., 2004.- 344p.

2. Volkova NP Theoretical and methodical principles of preparation of future teachers for professional and pedagogical communication: dis. for science. degree of Dr. ped. Sciences: 13.00.04 / Volkova NP - Dnepropetrovsk, 2006. - 432 p.

3. Melnyk TV Sociological aspect of improving the language personality of the future teacher / TV Melnik // Pedagogical Almanac. - 2010. - Vip. № 5. - P. 145–151.

Abstract. *The article defines the role of the Ukrainian language as a means of forming the language personality of the future primary school teacher. The main factors and levels influencing the formation of the language personality of the future teacher in the system of Ukrainian-language education are highlighted.*

Key words: *language personality, future primary school teacher.*

УДК 78. 047

FACTORS AND MECHANISMS OF STUDENTS 'PERSONAL COMPETENCE DEVELOPMENT

ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Denysiuk T.K. / Денисюк Т.К.*Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук***Sinegub Ya. / Синегуб Я.***teacher / викладач**Municipal Institution " Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Метою статті є аналіз теоретичних поглядів, результатів емпіричних досліджень з приводу механізмів, особливостей, чинників становлення компетентності у різних сферах, що висвітлені у науковій літературі, а також розглянуті можливі шляхи розвитку особистісної компетентності студентів.

Ключові слова: особистісна компетентність, студенти.

Вступ.

Одним із напрямів модернізації освіти в Україні є запровадження та реалізація компетентнісного підходу в освіті. Особистісна компетентність є однією з важливих для досягнення нової якості освітнього результату і потребує дослідження її структури, критеріїв та індикаторів сформованості, розуміння її змісту та особливостей формування.

У світовій практиці накопичено чималий досвід, пов'язаний із формуванням різних видів компетентності, у тому числі і особистісної. Проблеми особистісної компетентності визначають у своїх працях В.Байденко, Н.Бігун, І. Фадєєва та ін. Метою даної роботи є аналіз теоретичних поглядів, результатів емпіричних досліджень з приводу механізмів, особливостей, чинників становлення компетентності у різних сферах, що висвітлені в науковій літературі, а також розглянути можливі шляхи розвитку особистісної компетентності студентів. Пріоритетним напрямом розвитку сучасної вітчизняної та світової освіти стало перенесення акцентів зі знань та вмінь як основних результатів навчання на формування в студентів системи компетенцій та компетентностей.

Основний текст.

Компетентісний підхід не заперечує значення знань, але акцентує увагу на здатності використовувати отримані знання. Удосконалення освітнього процесу з урахуванням компетентісного підходу полягає у тому, щоб навчити студентів застосовувати набуті знання та уміння у конкретних навчальних та життєвих ситуаціях. З позицій компетентісного підходу основним результатом навчальної діяльності є формування ключових компетентностей.

За О.Пометун компетентність людини – це у певний спосіб структуровані набори знань, навичок, умінь і стосунків, які дають людині змогу визначити та розв'язувати незалежно від ситуації проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності. Таким чином, компетентність виступає результативно-діяльнісною характеристикою освіти.

Термін «компетенція» (у перекладі з латинської – відповідність) має два значення:

- 1) коло повноважень студентів;
- 2) коло питань, в яких студент добре обізнаний, розуміє їх і має досвід вирішення.

Компетентність – це здатність діяти у ситуації невизначеності. Рівень освіти студента тим вищий, чим ширша сфера діяльності і вищий ступінь невизначеності ситуацій, в яких він здатний діяти самостійно.

Розглянемо схему ключових компетентностей:

I категорія – використовувати у взаємодії мову, символи, тексти, знання та інформацію, технології;

II категорія – взаємодіяти у неоднорідних групах, налагоджувати стосунки з іншими, працювати у команді, розв'язувати конфлікти;

III категорія – діяти незалежно з урахуванням норм суспільства, розумінням наслідків, складати, реалізувати життєві плани та персональні проекти, захищати свої права, інтереси та потреби.

Система компетентностей в освіті має ієрархічну структуру, рівні якої складають:

- ✓ ключові компетентності - здатність студента здійснювати складні поліфункціональні види діяльності, ефективно розв'язувати індивідуальні та соціальні проблеми;
- ✓ загальногалузеві компетентності – компетентності, які формуються студентом упродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі, а

також уміння застосовувати їх на практиці в рамках культурно доцільної діяльності для розвитку індивідуальних та соціальних проблем.

Предметні компетентності – складова загальногалузевих компетентностей, яка стосується конкретного предмета.

Ключовими компетентностями, яких має набути студент:

- уміння вчитись;
- соціальна компетентність;
- загальнокультурна компетентність;
- здоров'язберігаюча компетентність;
- компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій;
- громадянська компетентність;
- підприємницька компетентність.

Компетентний студент це:

- високоосвічена особистість, яка усвідомлює необхідність знань;
- має розширений світогляд;
- орієнтується у потоці інформації;
- може реалізовувати отримані знання на практиці, у повсякденному житті;
- зорієнтована на навчання впродовж життя; особистість зі сформованими морально-духовними цінностями;
- особистість, що має правову освіченість, політичну грамотність та стійку громадянську позицію.

У процесі реалізації змісту вищої освіти викладач має пам'ятати, що дидактичною домінантою, згідно з поставленим завданням, є визнання ключовим в освіті особистості студента, необхідності створення сприятливих умов для його розвитку та становлення, успішного входження в життя сучасного суспільства.

Тому важливо:

- ✓ закладати систему знань, яка формується протягом життя;
- ✓ розвивати потреби та інтереси студентів;
- ✓ створювати позитивну мотивацію для подальшого навчання;
- ✓ сприяти виробленню студентами умінь і навичок, необхідних під час самостійного навчання.

Компетентісний підхід до навчання сприяє використовувати особистісно-діяльнісні педагогічні технології. Ефективність їх використання значною мірою

залежить від того, як реалізується творчий потенціал особистості студента. Організуючи роботу на занятті, потрібно дбати про розвиток таких важливих сфер особистості, як мотиви, емоції, потреби, інтереси, відносини, а також спілкування у колективі. Адже в людині від природи закладено великі потенційні можливості. Окремі з них проявляються лише у відповідній діяльності, тому їх не вдається помітити в умовах традиційного навчання.

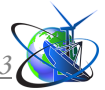
Результатом навчальної діяльності є всі ті компетенції, яких набуває студент у процесі навчання. Але не слід думати, що це є прямий і безпосередній результат навчальної діяльності викладача. Знання студента та компетенції, яких він набуває, – це результат його власних розумових зусиль. Таку ж думку висловлюють В.Болотов та В.Серіков, природа компетентності така, що вона, не будучи продуктом навчання, не прямо витікає з нього, а є скоріше наслідком саморозвитку особистості студента, його не стільки технологічного, скільки особистісного росту, наслідком самоорганізації і узагальнення діяльнісного та особистого розвитку. Компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню свого місця у світі, внаслідок чого освіта виступає як високо-мотивована і особистісно-орієнтована, що забезпечує необхідність задіяності особистісного потенціалу, визнання особистості оточуючими і усвідомлення нею самою власної значимості [1].

Моделюючи можливі шляхи розвитку особистісної компетентності студента уявляють структуру освітньої компетенції або основні її інформаційні елементи, які необхідні студенту для набуття певного рівня компетентності. Логічну *структуру компетентності* можна представити так:

- ❖ мінімальний досвід діяльності, або попередній етап сформованості компетентності;
- ❖ соціальна, особистісна мотивація необхідності подальшого формування компетентності;
- ❖ знання, уміння, навички необхідні для подальшого формування компетентності;
- ❖ способи діяльності на певному етапі формування компетентності;
- ❖ рефлексія ефективності отриманого результату [4].

Науковець Л. Лепіхова стверджує, що розвиток компетентності передбачає:

- сприятливу психологічну основу, яку складає своєрідний набір

соціально-психологічних властивостей особистості;

- обов'язкове окреслення мети досягнення компетентності;
- планомірне набуття необхідних знань про соціально- психологічні особливості людської поведінки у взаємодії та взаємоставленнях, які задають певні соціально-психологічні ситуації, закономірності їх розвитку та шляхи розв'язання проблем.

С. Трубачова відмічає, що залежно від виду компетентності шляхи та терміни їх формування у студентів відрізняються. Таке формування може бути спеціальним або контекстним і здійснюватися упродовж будь-якого часу – однієї навчальної теми або протягом всього терміну навчання у закладі вищої освіти. З цього факту випливає наступна умова реалізації компетентнісного підходу у навчанні – це чітке визначення вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетенцій студентів та до основних етапів їх формування [1].

Компетентність неможливо нав'язати ззовні, обійшовши цілі, наміри, інтереси самої людини. Це дозволяє говорити про особистісну основу компетентності. Науковець О. Дубровіна доводить, що суб'єктність – важлива інтегральна характеристика особистості студента, механізм, що опосередковує становлення і розвиток компетентності в різних сферах і сприяє переходу одного виду компетентності в інший, тобто всяка компетентність формується з опорою на розвинуту суб'єктність студента. Тому у процесі навчання важливе місце має займати: опосередкованість, активність, автономність, цілісність, креативність студента [2].

Німецькі науковці визначають особистісну компетентність як структурний компонент діяльнісної компетентності. Її формуванню сприяють моменти щастя і радісні переживання, а також схвалення і похвала [2].

Фаді Мозен (Fadi Mohsen) у дисертаційному дослідженні, присвяченому використанню ділових ігор у вищій економічній освіті Німеччини, так визначає головні здібності, які отримують студенти: ідентифікувати, аналізувати проблеми та пропонувати їх теоретичне вирішення; опрацьовувати різні стратегії вирішення проблем та обирати найбільш придатну стратегію; приймати остаточне рішення, конкретизувати його та стимулювати процес; конструктивно та ефективно спілкуватися у групі; відповідати за свої вчинки та рішення. На думку дослідника опанування вищезгаданими здібностями сприяє розвитку фахової, соціальної та особистісної компетентностей [2].

Н. Калугіна пропонує, формуючи у студентів психолого-педагогічні знання, вміння та навички, опиратись на пізнавальну активність, формування індивідуального стилю діяльності, і направленість на успіх на основі розвитку особистісно-сміслової рефлексії, що, у свою чергу, сприяє розвитку особистісної компетентності [2].

Спираючись на експериментальні дослідження у галузі вивчення розвитку комунікативної компетентності, науковець О. Низовець відзначає позитивні зміни у всіх компонентах вищезгаданої компетентності внаслідок впровадження в процес професійної підготовки тренінгових занять.

Висновки.

Узагальнивши теоретичний матеріал та емпіричний досвід впровадження компетентнісного підходу, можемо виокремити умови та шляхи формування особистісної, компетентності студентів:

- ✓ перегляд змісту освіти, проектування відповідних технологій, форм і методів педагогічної діяльності, організація самокерованої навчальної діяльності;
- ✓ уявляти структуру освітньої компетентності, послідовність формуванні компетентності студентів, основні етапи її формування та вимоги до кінцевого рівня сформованості;
- ✓ розширення можливостей освітньо-виховного простору як комплексу умов для прояву активності у поєднанні з усвідомленням та осмисленням студентами власних дій, цінностей, життєвих орієнтирів, професійних намірів та цілей, прийняттям суб'єктної позиції;
- ✓ створення умов для самоорганізації та саморозвитку студента;
- ✓ розвиток особистісно-психологічних якостей, самоусвідомлення, потреби у досягненнях, внутрішньої мотивації діяльності;
- ✓ формування психолого-педагогічних знань, з опорою на пізнавальну активність, формування індивідуального стилю діяльності, і направленість на успіх на основі розвитку особистісно-сміслової рефлексії;
- ✓ розвиток суб'єктності студентів.

Література:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.:

“К.І.С.”, 2004. – 112 с.

2. Отрощенко Л.С. Використання інноваційних методів навчання у професійній підготовці економістів- міжнародників у Німеччині / Л.С. Отрощенко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ, 2008. – Вип. 20. – С. 436–441.

Literature:

1. Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: Library of educational policy / Under the general. ed. OV Ovcharuk. - К .: “К.І.С.”, 2004. - 112 с.
2. Otroshchenko LS The use of innovative teaching methods in the professional training of international economists in Germany / L.S. Otroshchenko // Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems: coll. Science. pr. - Kyiv, 2008. - Issue. 20. - P. 436–441.

***Abstract.** The aim of the article is to analyze theoretical views, the results of empirical research on the mechanisms, features, factors of competence in various fields, which are covered in the scientific literature, as well as possible ways to develop personal competence of students.*

***Key words:** personal competence, students.*

УДК 37.041

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF PERSONALITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Kutsenko T./Куценко Т.І.

teacher /викладач

Khorolska O./Хорольська О.Г.

teacher /викладач

Municipal Institution " Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300

Анотація. Визначено суть творчої активності учні початкової школи як особистісної якості. Розглянуто творчу активність особистості як педагогічну проблему і розроблено педагогічні і психологічні впливи, які сприятимуть її комплексному розвитку.

Ключові слова: творча активність, учні початкової школи.

Вступ.

Розвиток особистості на всіх етапах її життєдіяльності – це умови, засади всебічного розвитку особистості, забезпечення її творчого потенціалу, реалізації здібностей, зростання компетенцій, удосконалення отриманих знань, умінь, навичок.

Активність – загальна характеристика особистості, їх власна динаміка, джерело перетворення чи підтримки ними життєво важливих зв'язків з оточуючим світом. В психології активність виступає у співвідношенні з діяльністю, проявляючись як динамічна умова її становлення, реалізації і видозмінення, як властивість її власного руху.

Активність особистості характеризується:

- ✓ обумовленістю специфікою внутрішніх станів особистості безпосередньо у момент дії;
- ✓ довільністю, тобто наявністю мети особистості;
- ✓ надситуативністю, тобто виходом за межі вихідних цілей;
- ✓ стійкістю діяльності по відношенню до мети.

Активність особистості – здібність особистості здійснювати доцільні перетворення матеріальної і духовної культури, яка виявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні тощо.

Види активності розрізняють в залежності від видів діяльності. Їх можна умовно класифікувати у *групи*:

- 1) біологічна активність;
- 2) психологічна активність;
- 3) соціальна активність.

Біологічна активність є загальною характеристикою всіх живих істот. Формами психічної активності, вважає О.Скрипченко, є моторні дії, перцептивні, мнемічні, розумові, мовні, імажинативні дії [2].

Соціальна активність – це складне поняття, складовими елементами якого П.Казакова [2] виділяє:

- моторну активність – рухливість у процесі пізнання дійсності, навчання, ігор, праці, спілкування тощо;
- розумову активність – оптимальність засвоєння дітьми соціального (емоційного, морального, трудового, художнього тощо) досвіду людства;
- трудову активність – інтенсивність, результативність участі у суспільно - корисній праці, навчанні, іграх;
- етичну активність – виявлення причетності та дбайливого ставлення до всього, що створено природою і людиною, доброзичливість у спілкуванні з дітьми та дорослими, яка виражається у співчутті, співпереживанні, допомозі тощо.
- творчу активність.

У психолого-педагогічних дослідженнях визначаються різні рівні розвитку активності молодших школярів. Ми вважаємо найбільш прийнятною класифікацію Г.Щукіної. Вона виділяє три *рівні*:

- 1) репродуктивно - наслідувальний;
- 2) пошуково - виконавчий;
- 3) творчий.

Творча активність є вищим рівнем активності. Вона характеризується не тільки активним пошуком, але й оперуванням різними способами вирішення проблеми. Учні знаходять самостійні шляхи вирішення, відмінні від загальноновживаних.

Існує багато визначень цього поняття, але всі вони передають головну думку, що творчість – це продуктивна діяльність, результатом якої є створення чогось нового. В трактовці суті творчої активності виступає істотно значущим твердження Ю.Постоногова про те, що між поняттями активність і творчість існує певний взаємозв'язок і взаємозалежність. Творчість – це діяльність, спрямована не тільки на створення нових за змістом і за формою матеріальних, культурних і духовних цінностей, але і на розвиток самої особистості. Творчість забезпечується посиленою діяльністю особистості, тобто її цілеспрямованою активністю.

Таким чином, творча активність – це властивість особистості, яка проявляється у стані готовності, прагненні до самостійної, оригінальної діяльності і виборі оптимальних шляхів її реалізації.

Творча активність не тільки проявляється, але і розвивається у творчій діяльності, що забезпечує формування її як важливої якості особистості. Суть творчої активності як особистісної якості характеризує ставлення учня до творчої діяльності, в якій яскраво проявляється його індивідуальність.

Творча діяльність, – за визначенням Л.Виготського, – це така діяльність особистості, яка створює нове, однаково чи буде створене творчою діяльністю якоюсь річчю зовнішнього світу, чи відомою побудовою розуму чи почуттів, що живе тільки в самій людині. Саме творча діяльність особистості робить її створінням, що звернуте у майбутнє, створює його і видозмінює своє теперішнє – вважає Л.Виготський[1].

Психологічний аналіз творчої діяльності вказує на її велику складність. Вона виникає не одразу, а дуже повільно і поступово, розвивається з більш елементарних і простіших форм в більш складні, на кожній віковій сходинці вона має свої особливості, кожному періоду дитинства властива своя форма творчості. Творча діяльність виявляється в безпосередній залежності від інших форм діяльності, зокрема від накопичення досвіду.

Навчально-пізнавальна діяльність учнів початкової школи сприяє:

- ✓ розвитку особистості;
- ✓ розвитку мислення;
- ✓ формуванню вміння самостійно одержувати знання;
- ✓ розвитку творчих здібностей;
- ✓ керуванню своєю увагою;
- ✓ розвиває волю, пам'ять, уяву.

Творча активність не існує як щось статичне, незмінне. Вона постійно змінюється разом з розвитком учня, сприяє формуванню практичних вмінь і навичок. Характер творчої активності, рівні її прояву досить мінливі. Навіть, у одного і того ж учня вона не може проявлятися однаково, вона різна, в залежності від внутрішніх і зовнішніх умов.

Творчу діяльність, яка ґрунтується на комбінуючій властивості мозку, психологія називає уявою, фантазією. Для того, щоб зрозуміти психологічний механізм уяви і пов'язаної з нею творчої діяльності, а, значить, і творчої активності, краще за все почати із з'ясування того зв'язку, який існує між уявою і реальністю в поведінці учня.

Перша форма зв'язку уяви з дійсністю, зазначає Л.С.Виготський, (4; 9) полягає в тому, що будь-яке створення уяви будується із елементів, які взяті із дійсності і знаходяться в минулому досвіді.

Другою формою зв'язку фантазії і реальності є більш складний зв'язок між готовим продуктом фантазії і яким-небудь складним явищем дійсності.

Третьою формою зв'язку між уявою і дійсністю є емоційний зв'язок.

Четверту, останню форму зв'язку фантазії з реальністю є рушійною силою творчості учня.

Здібність до доведення справи до кінця – це не просто наполегливість, зібраність і вольова настроєність на завершення початого, а саме здібність до доробки деталей, нюансів, удосконалення первинного задуму. Таким чином, серед *розумових здібностей*, які впливають на розвиток творчої активності виділяють:

- здібність не проходити повз випадкові явища, а бачити в них ключ до *розв'язання* проблем;
- здібність до згортання розумових операцій і заміни довгого ланцюга міркувань однією узагальнюючою операцією;
- здібність застосовувати навичку, набуту при розв'язанні однієї задачі до розв'язання іншої;
- широта кругозору та здібність використовувати бічне мислення;
- здібність до цілісного сприйняття;
- легкість асоціювання при віддаленості асоційованих понять;
- здібність вчасно відмовитись від хибної гіпотези;
- здібність до адекватних оцінок;
- здібність до генерації ідей;

➤ здібність до доведення справи до кінця.

Слід відзначити вплив рівня розвитку мови на творчу активність учнів. Спостереження за процесами уяви і мислення виявило їх залежність від розвитку мови, дозволяє вільно почувати себе у галузі вражень, що позначені словами.

Під педагогічними основами творчої активності учнів розуміємо:

- потреби та інтереси;
- мотиваційну основу;
- самостійність;
- вольові якості особистості;
- наявність високої самооцінки учня;
- самостійність;
- ініціативність.

Розглянувши шляхи вдосконалення творчої активності у навчальному процесі початкової школи, можна вивести закономірності ефективності їх застосування:

- ✓ необхідною умовою стимуляції творчої активності учнів у творчій навчальній діяльності є забезпечення відповідної творчої атмосфери;
- ✓ доброзичливість вчителя, відсутність категоричних оцінок і критики на адресу учнів сприяють прояву його творчої активності;
- ✓ забезпечення умов для вправ і практичного застосування набутих знань, умінь і навичок;
- ✓ використання особистого прикладу творчого підходу до вирішення проблеми;
- ✓ забезпечення учням можливості активно ставити запитання;
- ✓ дотримуватися позиції консультанта, помічника, залишаючи за собою функцію загального контролю, що дає можливість учням будувати творчий процес самостійно.

Висновки.

Творча активність – це властивість особистості, тому доцільно і необхідно говорити саме про педагогічні впливи на її формування і розвиток. До педагогічних основ формування творчої активності учнів ми віднесли потреби і інтереси учнів, мотиваційну основу, самостійність та інші вольові якості особистості, наявність високої самооцінки тощо. Суть творчої активності як особистісної якості характеризує ставлення особистості до творчої діяльності, в

якій яскраво проявляється її індивідуальність. Творча активність не тільки проявляється, але і розвивається у творчій діяльності.

Література:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.: Просвещение, 1991.
2. Скрипченко О.В. Психічний розвиток учня. - К., 1974.

Literature:

1. Vygotsky LS Imagination and creativity in childhood. - Moscow: Enlightenment, 1991.
2. Skripchenko OV Mental development of the student. - K., 1974,

***Abstract.:** The essence of creative activity of primary school students as a personal quality is determined. The creative activity of the individual as a pedagogical problem is considered and pedagogical and psychological influences which will promote its complex development are developed.*

***Key words:** creative activity, primary school students.*

УДК 378. 14:378

**CONDITIONS OF INCREASING PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL
COMMUNICATION OF FUTURE TEACHERS IN MUSIC LESSONS
УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ**

Каікова М. / Кайкова М.М.*teacher /викладач***Savranska O. / Савранська О.М.***teacher /викладач*

*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті виділено аксіоматичні фактори спілкування. Визначено функції педагогічного спілкування. Представлено класифікацію стиля ставлення викладача до студентів. Успішність та ефективність педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики залежить від умов, які забезпечують оптимальність у сфері взаємин. Запропоновано перелік комунікативних вмінь майбутнього вчителя музики, які умовно розміщені у певних блоках.

Ключові слова: професійно-педагогічного спілкування, майбутніх вчителів музики.

Вступ.

Спілкування – одна із найважливіших умов об'єднання викладачів та здобувачів освіти для спільної діяльності при навчанні і вихованні майбутніх вчителів музики. Педагогічне спілкування має бути особистісно орієнтованим, діалогічним, здійснюватися на суб'єкт-суб'єктивному рівні. Запорукою продуктивного спілкування педагога є його спрямованість на студента, професійне володіння комунікативною поведінкою, уміння долати комунікативні бар'єри та ускладнення. Ряд психолого-педагогічних досліджень з цієї проблеми свідчать, що значна частина педагогічних труднощів обумовлена не стільки недоліками наукової і методичної підготовки вчителів, скільки деформацією сфери професійно-педагогічного спілкування.

Спілкування є предметом інтенсивних розробок О. Бодальова, П. Петровської, Т. Яценко та інших психологів, які розробляють проблеми спілкування сьогодні.

Основний текст.

Через складність і ємність феномена спілкування тлумачення цього поняття залежить від вихідних теоретичних і критеріальних основ. В найбільш загальному вигляді спілкування виступає як форма життєдіяльності [1].

Спілкування:

- складний, багатоплановий процес установаження та розвитку контактів між людьми, який породжується потребами в спільній діяльності;
- містить у собі обмін інформацією;
- виробляє єдину стратегію взаємодії;
- сприяє розумінню партнера у спілкуванні.

Взаємини, зокрема у навчальному процесі, мають будуватися на суб'єкт-суб'єктній основі, коли обидва учасники взаємодії спілкуються на рівних, як особистості, як рівноправні партнери процесу спілкування. При дотриманні цієї умови встановлюється не міжрольовий контакт викладач-студент, а міжособистісний зв'язок, у результаті якого виникає діалог, що сприяє більшій сприйнятливості і відкритості учасників спілкування. Створюється оптимальна база для позитивних змін у пізнавальній, емоційній, поведінковій сферах суб'єктів, що спілкуються. Але перехід від директивно-імперативного до демократичного, рівноправного способу спілкування, від монологічного – до діалогічного спілкування ніколи не відбудеться, якщо до нього не готові обидві сторони, що беруть участь у спілкуванні. Щоб такий вид спілкування став реальністю, необхідна сформованість гуманістичної за своїм характером психологічної властивості особистості, що виявляються у спілкуванні. як у педагога, так і у студента. Ці властивості відображають набутий досвід спілкування особистості викладача із студентами. Необхідно кожному учаснику спілкування виробляти культуру спілкування і формувати позитивний досвід, вміння бачити у людині вищу цінність, а у співрозмовникові – особистість, настільки ж вагому, як і він сам. Оптимальність професійно-педагогічного спілкування залежить від педагога, від рівня його педагогічної майстерності і комунікативної культури. Для встановлення позитивних взаємин із студентами викладач має виявляти доброзичливість і повагу до кожного з учасників освітнього процесу, радіти успіхам та співпереживати за помилки студентів, вміти співчувати їм. Саме така взаємодія об'єктивна і буде сприяти гуманізації стосунків викладач-студент і навчання музики у цілому[2].

Професійно-педагогічне спілкування – це безпосередня форма прояву комунікації в освітньому процесі між педагогом і студентами, яка спрямована на формування і розвиток особистості студента, спільне вирішення різноманітних педагогічних завдань, створення умов для реалізації творчих здібностей та сприяння самоактуалізації [3].

Оптимальним вважається таке спілкування педагога із студентами у процесі навчання музики, яке створює найбільш сприятливі умови для розвитку позитивної мотивації у навчальній діяльності, для соціально-психологічного розвитку студента, забезпечує сприятливий емоційний клімат у всіх сферах діяльності, ефективне керівництво соціально-психологічними процесами у студентському колективі і дає змогу максимально використовувати особистісні якості студентів.

Професійно-педагогічне спілкування виступає як взаємообумовлений процес проведення інтерактивних ігор на уроках музики. Якщо для педагога спілкування є передусім видом професійної діяльності, то для студента – це вид майбутньої професійної діяльності.

Виділяють аксіоматичні *фактори спілкування*:

- інтеціональність (наявність конкретної мети та специфічних мотивів);
- результативність (міра збігання досягнутого результату з означеною метою);
- нормативність (необхідність соціально-психологічного контролю за перебігом і результатами акту спілкування).

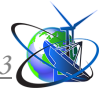
Можна виділити умовні категорії спілкування: діяльність, взаємодія, взаємостосунки, суспільні стосунки, самооцінка[2].

Професійно-педагогічне спілкування виконує *функції*:

- ✓ взаємопізнання;
- ✓ обмін думками, почуттями та інформацією;
- ✓ організація і здійснення різноманітних виховних заходів;
- ✓ самовираження, самовизначення і самоутвердження учасників цього процесу [1].

М. Березовій та Я. Коломінський класифікували *стилі ставлення* викладача до студентів на п'ять типів:

- 1) активно-позитивний;
- 2) ситуаційний;
- 3) пасивно-позитивний;

4) пасивно-негативний;

5) активно-негативний.

Професійно-педагогічному спілкуванню характерні:

- пізнання особистості;
- обмін інформацією;
- організація діяльності;
- обмін ролями;
- співпереживання;
- самоутвердження;
- регулювання спільної діяльності;
- спонукання особистості до дії та взаємодії.

М.Дубінка пропонує цикл вправ професійно-педагогічного спілкування спрямованих на:

- практичне оволодіння процедурою і технологією педагогічної комунікації на основі відпрацьовування найважливіших її елементів;
- цілісна дія – спілкування у заданій педагогічній ситуації на основі всієї структури діяльності педагога.

Педагогічний тренінг, що включає у себе навчання спілкування у типових ситуаціях відповідно до конкретних умов педагогічної діяльності в студентському колективі, розвиток педагогічної уяви, інтуїції, навичок імпровізації, постановки і вирішення комунікативних завдань. До нього належать різноманітні завдання, включаючи спеціально інсценовані педагогічні завдання [2].

Для успішності й ефективності професійно-педагогічного спілкування майбутній вчитель музики має зважати на умови, які забезпечують оптимальність у сфері взаємин:

- має володіти психолого-педагогічними якостями і вміннями;
- високий рівень тактовності.
- мова погляду;
- емоційне забарвлення;
- мова очей.

В. Бойченко подає перелік комунікативних вмінь майбутнього вчителя, які умовно розміщені у певних блоках:

Проектування педагогічного спілкування:

- композиційна побудова змісту спілкування;
- створення творчого самопочуття.

Організація педагогічного спілкування:

- само презентація;
- володіння професійно-педагогічною увагою;
- орієнтація в ситуації спілкування;
- встановлення і підтримка зворотного зв'язку у спілкування;
- встановлення професійно-педагогічного контакту.

Регулювання педагогічного спілкування:

- мовленнєве і не мовленнєве спілкування;
- соціальна перцепція;
- використання пристосувань.

Отже, знання компонентів ефективної комунікації є фундаментом мистецтва спілкування. Творчість спілкування є запорукою професійного успіху і обумовлено розвитком у майбутнього вчителя музики комплексу умінь:

- управляти своєю поведінкою, своїми почуттями;
- спостерігати, переключати увагу;
- розуміти і враховувати душевний стан вихованців, мотиви їхніх дій, вчинків, оцінок;
- вміння читати по обличчю;
- подавати себе у спілкуванні з іншими;
- встановлювати мовний і немовний контакти з учнями.

Саме тому мистецтву спілкування майбутньому вчителю музики треба вчитися.

Висновки.

Професійно-педагогічне спілкування вимагає від майбутнього вчителя музики:

- ✓ спеціальної підготовки, педагогічної мудрості в організації взаємин з учнями, батьками, колегами в різних сферах освітнього процесу;
- ✓ вміння оперативно і правильно орієнтуватися у мінливих умовах спілкування, знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності, ситуації спілкування та індивідуальним особливостям учня, постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;

- ✓ високої культури, яка засвідчує вміння педагога реалізовувати власні можливості у спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок і почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання.

Література:

1. Волкова П. Професійно-педагогічна комунікація: Навчальний посібник – К.:ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
2. Бойченко В.В. Теоретико-практичні аспекти підготовки майбутнього вчителя до педагогічного спілкування. Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, серія 16, творча особистість вчителя: проблеми, теорії і практики., випуск 7 (17).
3. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник – Х.: Прапор, 2004. – 640с.

Literature:

1. Volkova P. Professional and pedagogical communication: Textbook - K. : VC "Academy", 2006. - 256 p.
2. Boychenko VV Theoretical and practical aspects of preparing a future teacher for pedagogical communication. Scientific Journal of the National Pedagogical University. MPDragomanova, series 16, creative personality of the teacher: problems, theories and practices., Issue 7 (17).
3. Shapar VB Psychological Interpretive Dictionary - H. : Flag, 2004. - 640p.

Abstract. The article highlights axiomatic factors of communication. The functions of pedagogical communication are determined. The classification of the teacher's attitude to students is presented. The success and effectiveness of pedagogical communication of the future music teacher depends on the conditions that ensure optimality in the field of relationships. The list of communicative skills of the future music teacher, which are conditionally placed in certain blocks, is offered.

Key words: professional and pedagogical communication, future music teachers.

УДК 378. 14. 014. 13

INTRODUCTION OF DISTANCE LEARNING IN THE TRAINING OF A SOCIAL WORKER

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Krikunova O/Крикунова О.В.

teacher /викладач

Sidorchuk L /Сидорчук Л.П.

teacher /викладач

*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті висвітлено вибір при розгляді питань організації дистанційного навчання у педагогічних закладах вищої освіти, зумовлений необхідністю визначення шляхів ефективного впровадження системи дистанційного навчання у педагогічному закладі освіти. Виокремлено характеристики засобів інформації, які використовуються у дистанційному навчанні. Визначено вплив дистанційного навчання на підготовку майбутніх фахівців.

Ключові слова: дистанційне навчання, студенти.

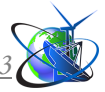
Вступ.

За останні роки розвиток інформаційних технологій зробив актуальною проблему модернізації системи освіти. Суть такої модернізації найбільше відбився у концепції дистанційної освіти, яка, завдяки Інтернету, охоплює та стає найважливішим фактором розвитку вищої освіти.

Основний текст.

Розвиток освітньої системи в Україні, як зазначається у державних документах, повинен призвести до:

- появи нових можливостей для оновлення змісту навчання та методів викладання дисциплін і розповсюдження знань;
- розширення доступу до всіх рівнів освіти, реалізації можливості її одержання для великої кількості молодих людей, включаючи тих, хто не може навчатись у вищих навчальних закладах за традиційними формами внаслідок браку фінансових або фізичних можливостей, професійної зайнятості, віддаленості від великих міст, престижних навчальних

закладів тощо;

- реалізації системи безперервної освіти, включаючи загальносередню, довузівську, вищу та післядипломну;
- індивідуалізації навчання при масовості освіти [1].

Навчальні заклади освіти без широкого застосування дистанційного навчання не зможуть перемагати в конкурентній боротьбі на ринку освітніх послуг та забезпечити на сучасному рівні підготовку кваліфікованих фахівців. Використання технологій дистанційного навчання відкриває нові можливості перед педагогічною освітою, оскільки:

- ✓ гармонійно поєднуються логічний та образний способи засвоєння інформації, що підвищує ефективність освітнього процесу;
- ✓ активізується та індивідуалізується процес навчання, засвоєння знань та навичок, які усувають шаблонізацію та надлишок зайвої для конкретної особистості інформації;
- ✓ скорочується процес оновлення знань, що полегшує адаптацію людини до світу, який стрімко змінюється;
- ✓ формується всесвітній науковий, культурний та освітній простір, що полегшує процес міжнародного спілкування.

На думку О. Журавльової, Б. Крука та О. Соломіної, організація дистанційного навчання можлива за умови певного забезпечення:

- програмно-технічного;
- правового;
- маркетингового;
- методичного;
- фінансового;
- матеріально-технічного;
- організаційного управління процесом [1].

Звичайно, є багато аспектів, важливих для організації дистанційного навчання, проте ми акцентуємо увагу на управлінському. Такий вибір при розгляді питань організації дистанційного навчання у педагогічних вищих навчальних закладах зумовлений необхідністю визначення шляхів ефективного впровадження системи дистанційного навчання у педагогічному закладі освіти.

У „Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні” дано визначення ключового поняття]: дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за

технологіями дистанційного навчання[2].

Технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання.

Педагогічні технології дистанційного навчання – це технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів з структурованим навчальним матеріалом, представленим у електронному вигляді.

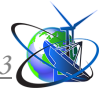
Інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку [2].

Отже, технології дистанційного навчання можуть використовуватись не тільки в дистанційній освіті, а й в інших формах навчання: очній, заочній, екстернаті; крім того – в окремих дисциплінах або блоках дисциплін, що призначені для підвищення освітнього рівня чи кваліфікації окремих осіб та груп студентів.

Д. Коумі виокремлює характеристики засобів інформації, які використовуються у дистанційному навчанні:

- *наявність символної системи* (презентаційні атрибути) – тип символів, що використовують у засобах інформації для спілкування: текст, анімація, звук тощо;
- *доступність*. Сюди входять необхідні ресурси та вартість, уміння і навички, необхідні для ефективного використання;
- *контроль*. Як впливає засіб на студента, шляхи роботи із засобами інформації;
- *реактивність*. Підтримка активності студентів засобами інформації (внутрішня активність);
- *інтерактивність*. Дії студента для отримання зворотного зв'язку від засобу інформації;
- *адаптивність*. Засіб інформації як забезпечення ситуацій індивідуальних потреб.

Аналіз наукової літератури дає можливість з'ясувати, що засоби інформації можуть бути кваліфіковані за принципом взаємодії з ними студента як:

- ✓ презентаційні;
- ✓ доставки;
- ✓ взаємодії (або інтерактивні).

Презентаційні технології містять такі засоби інформації: книги та друковані матеріали; електронні тексти та публікації; комп'ютерні навчальні програми; мультимедіа; телебачення; радіо; віртуальна реальність та моделювання; електронні підтримуючі системи [1].

Технології доставки (синхронні та асинхронні) містять такі інформаційні носії: радіотрансляція; аудіокасети; телетрансляція; відеокасети; CD-ROM; DVD (цифрові відеодиски); Інтернет, інтранет. Технології взаємодії містять: телеконференції; електронну пошту; групову мережу; інтерактивні комп'ютерні програми [1].

Важливо відзначити, що дистанційне навчання не зводиться до механічної передачі навчального матеріалу за допомогою тих, чи інших комунікаційних засобів та сучасних систем мультимедіа, хоч це й важлива ланка системи. Обов'язковим елементом дистанційного навчання, що відрізняє його від заочної форми, є постійне спілкування та активна спільна діяльність людини, яка навчається, та викладача-тьютора (за допомогою електронної пошти, різноманітних специфічних технологій: форум, чат, icq, Skype та ін.).

Проблема тьюторства для вітчизняної науки є досить новою, і хоча в цьому напрямі ведуться активні наукові розвідки, вона ще не знайшла достатнього висвітлення в сучасних дослідженнях [2].

Зміна пріоритетів освітньої діяльності спричиняє зміни у виконанні професійних завдань тьютора. Сьогодні він реалізує: функцію консультанта, яка виявляється в інформуванні, порадах студентам, інформаційній підтримці навчання; функцію менеджера, що реалізується в керівництві та мотивації студентами, консультаціях і комунікаціях зі студентами; функцію фасилітатора, яка відтворюється в налагодженні та підтримці інформаційних зв'язків і взаємодії між студентами та іншими учасниками системи дистанційної освіти, в урегулюванні [2].

Для організації дистанційного навчання студентів у педагогічному університеті необхідно підготувати студентів та викладачів до використання технологій дистанційного навчання, сформувати у них певні навички та уміння, причому, з огляду на специфіку педагогічного навчального закладу, у викладачів та студентів формуються навички й тих, хто навчається, й тих, хто

навчає.

На даному етапі важливу роль відіграє діяльність структурних підрозділів закладів вищої освіти та конкретних відповідальних осіб, які здійснюють управління процесом підготовки динамічної електронної системи. Від виваженості цілей роботи, чіткої координації заходів та дій залежить продуктивність діяльності викладачів і студентів у напрямі наповнення дистанційної системи електронними курсами.

Висновки.

Отже, впровадження дистанційного навчання в процес підготовки майбутніх фахівців це складний процес, що:

- ✓ містить конкретні етапи, мету, завдання, результат;
- ✓ передбачає відповідну взаємодію викладачів і студентів;
- ✓ застосує потенціал інформаційно-навчального середовища у процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти;
- ✓ передбачає подальшу постійну взаємодію викладача і студента.

Дієвість усіх цих процесів, на нашу думку, залежить від ефективності управління, яке повинно забезпечуватися на усіх етапах реалізації завдань дистанційного навчання.

Література:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К. : КПІ, 2000. – Режим доступу: <http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/udec.nsf/Documentukr?OpenPage>.
2. Комарницька З. Актуальність діяльності тьютора в умовах інформатизації вищої професійної освіти /Зорина Комарницька //Формування компетентного фахівця в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу : матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару (м. Умань, 12 квітня 2013 р.). – Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. – С.131–133.

Literature:

1. The concept of distance education in Ukraine. - K.: КПІ, 2000. - Режим доступа: <http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/udec.nsf/Documentukr?OpenPage>.
2. Komarnytska Z. The relevance of the tutor in terms of informatization of higher professional education / Zoryna Komarnytska // Formation of a competent specialist in the educational environment of higher education: materials of the All-Ukrainian scientific-methodical seminar (Uman, April 12, 2013). - Uman: PP Zhovtiy OO, 2013. - P.131–133.

Abstract. *The article highlights the choice when considering the organization of distance learning in pedagogical institutions of higher education, due to the need to determine ways to effectively implement the system of distance learning in a pedagogical institution of higher education. The characteristics of the means of information used in distance learning are singled out. The influence of distance learning on the training of future specialists is determined.*

Key words: *distance learning, students.*

УДК 373.3/. 5.091.3

**DEVELOPMENT OF DISTANCE LEARNING AS A CONDITION FOR
FORMATION OF ENLIGHTENED PERSONALITY**
**РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ
ОСВІЧЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Martinyuk V./Мартинюк В.В.*teacher /викладач***Martinyuk L./Мартинюк Л.І.***teacher /викладач*

*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. *Сутність поняття дистанційного навчання Характеристика технологічних моделей дистанційного навчання Головні цілі та завдання дистанційного навчання*

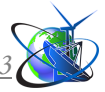
Ключові слова: *дистанційне навчання, технологічні моделі дистанційного навчання.*

Вступ.

Глибокі перетворення, що відбуваються у світовому суспільстві, перехід від індустріальної до постіндустріальної епохи, яку все частіше називають інформаційною, вимагають значної модернізації та поширення змісту сучасної освіти. Процес інформатизації впроваджується практично у всі галузі людської діяльності. Сучасні інформаційні технології та засоби обчислювальної техніки є ядром процесу інформатизації освіти, технічною основою реалізації перспективних методів навчання, насамперед це стосується *дистанційного навчання*.

Основний текст.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття „*дистанційна освіта*” (англ. *distance education*) має дефініції у словниках. Існують такі варіанти, як „*дистанційна освіта*” (*distant education*), „*дистанційне навчання*” (*distant learning*). Деякі зарубіжні вчені вважають, що найважливіша роль в організації дистанційного навчання належить *телекомунікаціям*. Вони визначають це поняття, як „*теленавчання*” (*teletraining*). Найчастіше використовується термін „*дистанційне навчання*”.

Характерні риси дистанційного навчання:

- *гнучкість* – можливість займатися у зручний для тебе час та наявність його нерегламентованого відрізка, у зручному місці та індивідуальному темпі;
- *модульність* – можливість формувати з незалежних навчальних курсів-модулів власний індивідуальний або груповий навчальний план;
- *паралельність* – здійснення навчання паралельно професійній діяльності;
- *повнота інформаційного доступу* – одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації (електронних бібліотек, банків даних, баз знань тощо)
- *велика кількість користувачів*;
- *економічність* – ефективне використання технічних і транспортних засобів, навчальних площ, концентроване й уніфіковане надання навчальної інформації та мультидоступ до неї, що знижує витрати на підготовку фахівців;
- *технологічність* – використання в освітньому процесі нових досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій, що сприяють просуванню користувачів у світовий постіндустріальний простір;
- *соціальна рівноправність* – однакові можливості для всіх отримати освіту не зважаючи на місце проживання, стан здоров'я, елітарність і матеріальна забезпеченість;
- *інтернаціональність* – експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг;
- *пізнавальна спрямованість* – користувачі повинні виявляти більшу наполегливість до отримання знань, організованість, вміння працювати самостійно, мати навички роботи з комп'ютером та телекомунікаційними засобами зв'язку;
- *об'єктивність результатів діагностик* – оцінка рівня розвитку здібностей, професійних якостей користувачів, побудова відповідного соціально-психологічного портрета з метою вибору ефективних засобів і методів навчання;
- *гуманність* – спрямованість навчання на особистість, урахування її індивідуальних особливостей, створення сприятливих умов для оволодіння знаннями і розвитку творчих здібностей [1].

Технологія дистанційного навчання не вимагає від студентів спеціальних навичок або технічних рішень. Все що для цього необхідне – це персональний комп'ютер і вихід до Інтернету.

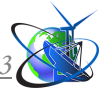
Дистанційне навчання зберігає *переваги*, що притаманні традиційним методам навчання, припускає суттєві зміни моделі освітнього процесу:

- контакти з викладачем і колегами-студентами;
- спільне обговорення під час конференцій, прямого спілкування у реальному часі, листуванні електронною поштою;
- в центрі навчального процесу – викладач, між студентами йде змагання: вони відіграють пасивну роль на заняттях;
- сутність заняття – передача знань;
- студенти виконують роль одержувачів інформаційного змісту з системою завдань щодо його засвоєння;
- результати самостійної роботи надсилаються викладачеві, який оцінює якість та рівень засвоєння матеріалу. Знаннями тут вважається інформація, що транслюється, однак особистого досвіду студенти не набувають, тому їхня діяльність щодо конструювання знань майже не організується;
- контроль правильності засвоєння матеріалу досягається самокоректуючими інтерактивними тестами за кожним курсом і виконанням курсових робіт;
- навчальна діяльність створюється на засадах співробітництва;
- студенти відіграють активну роль у навчанні;
- сутністю такого навчання є розвиток здібностей до самоосвіти.

Головним завданням щодо дистанційного навчання є не тільки передача студенту визначеного об'єму знань, а передусім, організація його самостійної пізнавальної діяльності, самостійного отримання знань і використання їх на практиці. Викладач у такому разі має можливість контролювати виконання тестів студентами.

Аналізуючи та узагальнюючи існуючі напрямки дистанційного навчання (І.Богданова, В.Кондратюк, А.Хуторський), стало можливим виокремити *технологічні моделі дистанційного навчання*:

- традиційно-заочна;
- теленавчання;

- віртуальні класи та університети.

Перша – *традиційно-заочна*, заснована на самостійному вивченні студентом друкованих і мультимедійних навчальних матеріалів, однак при цьому суттєва роль належить також й очним формам занять – установчим лекціям, семінарам, тренінгам, що моделюють професійну діяльність, консультаціям і контрольним роботам. Комп'ютерні мережі використовуються головним чином для консультацій, проведення конференцій, листування та отримання інформації з електронних бібліотек, а також баз даних закладів освіти. Традиційно-заочна технологічна модель є найменш радикальним способом переходу до дистанційного навчання як для викладачів, навчальних закладів, так і для тих, хто навчається.

Друга технологічна модель організації дистанційного навчання – *теленавчання*, використовує телевізійні мережі та супутникові канали для передачі інформації. Це лекції, тренінги, тестування, консультації в Інтернеті в асинхронному режимі, що забезпечують контакт студентів усіх навчальних центрів з викладачами, а також інші види занять. Наприкінці навчального курсу складається письмовий іспит.

Третя модель – *віртуальні класи та університети*, є комплексними мережними технологіями, які засновані на широкому використанні комп'ютерних навчальних програм та електронних підручників, що доступні студентам через глобальну мережу Інтернет і локальні комп'ютерні мережі. Частина очних занять у цієї моделі суттєво менше ніж у традиційно-заочній, тоді як роль віртуального спілкування збільшується. Взагалі, *віртуальне спілкування* (віртуальний від лат. *virtualis* – можливий, який може чи повинен з'явитися за певних умов) розуміють як взаємний зв'язок у реальному часі з однією людиною або багатьма у штучно створених умовах, за яких виникає потреба обміну інформацією або прийняття рішень у визначено узгодженому та встановленому порядку [4].

У сучасному суспільстві *цілями* дистанційного навчання є *моральний та пізнавально-орієнтаційний* розвиток особистості.

До завдань морального розвитку особистості належать такі уміння:

- самостійно працювати над розвитком власної моральності, культурного рівня;
- бути комунікабельними, контактними у різних соціальних групах,
- уміти співпрацювати у різних галузях, ситуаціях, попереджуючи або

уміло виходячи з будь-яких конфліктних ситуацій;

- дотримуватись морального кодексу користувачів комп'ютера, мережі Інтернету.

До завдань пізнавально-орієнтаційного розвитку віднесено *уміння*:

- гнучко орієнтуватися у життєвих ситуаціях, що змінюються;
- самостійно отримувати необхідні знання, уміло використовуючи їх на практиці щодо вирішення різноманітних проблем, які виникають;
- самостійно критично мислити;
- вміти бачити у реальній дійсності проблеми, що виникають;
- шукати шляхи раціонального їх вирішення, використовуючи сучасні технології, чітко усвідомлювати де та яким чином одержані знання можуть бути використані у реальному житті;
- бути здібним генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією.

Щодо дистанційного навчання у системі освіти України, то воно більш продуктивне, якщо враховувати ті *педагогічні умови*, які у повній мірі дозволяють:

- ✓ готувати висококваліфікованих фахівців, здатних працювати у комп'ютерних мережах;
- ✓ уміють самостійно мислити;
- ✓ вільно оперувати поняттями;
- ✓ аналізувати ситуацію;
- ✓ прогнозувати розвиток;
- ✓ приймати ефективні рішення, що відповідають реальній ситуації, обґрунтовувати їх;
- ✓ вільно володіти комп'ютерною та офісною технікою тощо.

Найбільш важливими *педагогічними умовами*, що створює викладач у процесі дистанційного навчання є:

- діагностика рівнів інтелектуальних здібностей тих, хто навчається;
- вибір методів, технологій навчання, що відповідає цілям навчання;
- вербальне та невербальне передача власних знань;
- організація самостійної пізнавальної діяльності;
- контроль і діагностика рівнів засвоєння навчального матеріалу.

Відповідно до педагогічних умов, що їх забезпечує викладач стало можливим конкретизувати умови щодо *технічних та мережних засобів*, які необхідні для забезпечення відкритого доступу викладачам і тим, хто навчається на будь-якому рівні до інформаційних ресурсів – у межах закладу вищої освіти, на національному та світовому рівнях.

Умови *технічних та мережних засобів*:

- наявність підручників у електронному вигляді; методичних наочних посібників; дидактичних матеріалів з використанням графіки, мультимедійних засобів; тестів в електронному вигляді;
- можливість листування електронною поштою, засобами чата;
- наявність розвинутої гіпертекстової структури, яка найбільш ефективна для створення інформаційно-методичного забезпечення;
- наявність середовища WWW у мережі Інтернет;
- наявність електронних бібліотек та систем управління базами даних.

Сам *зміст системи дистанційного навчання* складається з чотирьох розділів, для кожного із яких конкретизовано мету.

Дистанційне навчання здійснюється *засобами*:

- інтернет-технологій, які забезпечують пізнавальний інтерес до ігор, змагань, диспутів, суперечок, вікторин, аналізу життєвого досвіду студентів, ситуацій новизни, ситуацій створення успіху;
- завдань у цікавій формі за тими предметами, темами, до яких студенти виявляють схильність і які викликають подив, переживання;
- різних за характером завдань;
- створення проблемних ситуацій;
- колективної пізнавальної діяльності на заняттях, у мережі Інтернет;
- контролю та самоконтролю у різних видах і формах тестування on/off line;
- використання нетрадиційних форм навчання;
- пізнавальної перспективи у навчанні.

Висновки.

Сучасному суспільству необхідна особистість, яка може самостійно критично мислити, бачити і творчо вирішувати проблеми, що виникають. На нашу думку, якщо кожний студент буде вивчати себе і своїх товаришів, то це допоможе вирішити водночас два важливих завдання, по-перше, забезпечити

особистісний розвиток кожного студента під час навчання у навчальному закладі і, по-друге, навчити майбутнього фахівця аналогічним чином бачити власні професійні якості.

Література:

1. Богданова І.М. Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект: Монографія. - Одеса: „ТЕС”, 1999.- С. 65-66.
2. Кондратюк В.Л., Волос М.М., Бабін І.І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій в світовій педагогічній практиці – Мелітополь, 2003. – 5с. <http://mpu.melitopol.net/1/kodratuk.htm>
3. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності – Одеса, 1995. – 160 с.
4. Семенова А.В. Професійна діяльність учителя з розвитку творчих здібностей старшокласників на уроках природничо-математичного циклу: Дис. канд. пед. наук. - Одеса, 2001.- 288 с.

Literature:

1. Bogdanova IM Technologies in education: theoretical and methodological aspect: Monograph. - Odesa: "TES", 1999.- P. 65-66.
2. Kondratyuk VL, Volos MM, Babin I.I. The main trends in the development of education systems and educational technologies in world pedagogical practice - Melitopol, 2003. - 5p. <http://mpu.melitopol.net/1/kodratuk.htm>
3. Courland Z.N. Professional stability of a teacher is the basis of his pedagogical skills - Odesa, 1995. - 160 p.
4. Семенова А.В. Professional activity of the teacher on development of creative abilities of senior pupils at lessons of a natural and mathematical cycle: Dis. Cand. ped. Science. - Odesa, 2001.- 288 p.

Abstract. *The essence of the concept of distance learning Characteristics of technological models of distance learning The main goals and objectives of distance learning*

Key words: *distance learning, technological models of distance learning.*

УДК 378: 5

TECHNOLOGICAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF NATURAL DISCIPLINES

ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Ozerova L./Озерова Л.А,
teacher /викладач

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація. У статті розкрито, що технологічна компетентність майбутнього вчителя має функціональну систему, термінологію, засоби і механізми саморозвитку. Визначено технолого-педагогічні основи технологічної компетентності майбутнього вчителя природничих дисциплін.

Ключові слова: технологічна компетентність, майбутній вчитель природничих дисциплін.

Вступ.

Підбір адекватних дидактичних засобів – інструментальної опори навчально-пізнавальної діяльності може здійснювати лише науково-методично озброєний учитель. Принцип технологізації у світовому освітньому просторі набуває все більшого значення, що пояснюється, зокрема, такими ознаками навчальної технології, як відтворюваність та передбачуваність результату. На сьогодні ефективний учитель – це вчитель технологічно компетентний.

За Н. Манько [1], технологічна компетентність майбутнього педагога – це система креативно-технологічних знань і умінь, застосування стереотипів інструменталізованої діяльності з перетворення об'єктів педагогічної діяльності. Технологічна компетентність має функціональну систему, свій тезаурус, апарат і термінологію, свою інваріантну основу, засоби і механізми саморозвитку.

Технолого-педагогічними основами технологічної компетентності є:

- ✓ вдосконалення сенсорного та інтелектуального механізмів пізнавальної діяльності;
- ✓ організація плану навчально-пізнавальної діяльності за допомогою дидактичних інструментальних засобів уявлення та аналізу знань, програмування навчальних дій;

- ✓ інструментальна підтримка взаємодії внутрішнього і зовнішнього планів діяльності і базових здібностей особистості (пізнання, переживання, оцінка).

Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя здійснюється у процесі засвоєння змістового, діяльнісного та особистісно орієнтованого компонентів.

Зміст складових технологічної компетентності майбутнього вчителя:

- психопедагогічна;
- технологічна;
- методична.

Види діяльності складових технологічної компетентності майбутнього вчителя проявляються у змісті складових технологічної компетентності:

- креативно-технологічне мислення;
- конструктивно-технологічна діяльність;
- професійно-творча діяльність

За Л. Зевіною [1], креативно-технологічне мислення вчителя – це динамічна система педагогічних цінностей, технологічних умінь (педагогічної техніки та освітньої технології) і творчої індивідуальності майбутнього вчителя.

Компоненти системи:

- 1) педагогічна позиція і професійно-особистісні якості;
- 2) технологічні знання і культура педагогічного мислення;
- 3) технологічні вміння;
- 4) досвід творчої діяльності;
- 5) творча індивідуальність;
- 6) позиція студентів по відношенню до педагогічної техніки і освітньої технології.

Рівень технологічної культури майбутнього вчителя залежить від ступеня сформованості її компонентів.

Відмінність одного рівня від іншого в індивідуально-особистісному плані виражається у різному ступені:

- усвідомленості майбутнім вчителем своєї педагогічної позиції;
- творчої індивідуальності;
- освоєння педагогічної техніки і технологій;
- творчої індивідуальності.

Технологічна компетентність вчителя тісно пов'язана з його інноваційною діяльністю.

За Л. Даниловою [1], освітні інновації:

- це нововведення в освітньому процесі (мета, зміст, принципи, структура, форми, методи, засоби, технології навчання, виховання, управління);
- нові освітні ідеї;
- експериментальна діяльність;
- творча особистість.

В. Малихіна педагогічні інновації класифікує за ознаками:

- а) рівень новизни: абсолютно нові, які раніше не були відомі; адаптовані; розширені, які є актуальними на сучасному етапі розвитку;
- б) масштаб: глобальні (запровадження освітніх стандартів, нової системи оцінювання тощо); локальні (зміни у навчальних планах, програмах, предметах);
- в) спосіб діяльності вчителя: прийоми, технології, методики; спосіб функціонування: організовані (спеціально продумані, сплановані); випадкові, які виникають у діяльності вчителів, схильних до творчості, новаторства;
- г) сфера застосування: в освіті (державні освітні стандарти, авторські програми, підручники, посібники); в освітніх технологіях (розвивальна, блоково-модульна система навчання, рейтингова система оцінювання знань, умінь і навичок учнів); у змісті навчальних предметів; в управлінні навчальними закладами [2].

Розглянемо діагностичну карту інноваційної діяльності майбутнього вчителя (за В. Малихіною).

Діагностичні блоки:

1. Компоненти інноваційної діяльності:
 - показники інноваційної діяльності;
2. Мотиваційно-цільовий:
 - критичність мислення;
 - визначення цілей власної дослідницької роботи;
 - здатність відмовитися від стереотипного;
 - критичність мислення;

- визначення цілей власної дослідницької роботи;
- здатність відмовитися від стереотипного педагогічного мислення;
- творча діяльність.

3. Змістово-операційний:

- творче використання результатів педагогічних досліджень і моделювання нового педагогічного досвіду;
- варіативність педагогічної діяльності; оволодіння методами педагогічних досліджень;
- застосування у педагогічній практиці засобів діагностики та корекції індивідуальних особливостей школярів, реалізація різнорівневого підходу;
- розроблення авторської ідеї навчання і виховання.

4. Регулятивно-корекційний процес:

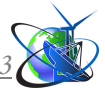
- самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку;
- прогностичність; здатність до проектування;
- уміння оцінити конкретні інновації та визначити їх цільове призначення.

Творчий розвиток майбутнього вчителя при вивченні природничих дисциплін неможливий без розуміння єдиної природничонаукової картини світу, природничонаукового мислення, що виявляється у:

- науковому та естетичному освоєнні об'єктів природи та їх комплексів;
- пізнавальній діяльності, що зумовлена зацікавленістю до життя природи;
- практичній взаємодії з природними об'єктами;
- участі у природоохоронній діяльності заради збереження природи для майбутніх поколінь.

Технологічна компетентність майбутнього вчителя природничих наук забезпечує умови для творчого розвитку особистості, здатної діяти в нестандартних ситуаціях, творчо мислити і висловлювати оригінальні ідеї. Базовими ідеями і підходами, на яких побудована ця система, є:

- мотивація навчання;
- індивідуалізація та диференціація навчання;
- креативність;
- активність у навчанні;
- різнорівневість та варіативність змісту завдань, форм і методів навчання;
- модульне навчання;

– наступність.

Складові дидактичного пакета – фронтальне опитування, опитування біля дошки, термінологічний диктант, текст для аналізу, різнорівневі тести, різнорівневі завдання для самостійної роботи, таблиця для заповнення традиційного чи нетрадиційного характеру, схема, загадка, кросворд, шаради, вікторина, рубрики „Чи знаєте Ви, що...”, „Наодинці з природою”, вправа „Творчі припущення” тощо.

Особиста творча діяльність майбутнього вчителя природничих дисциплін є незамінною у збудженні творчої активності учнів.

Творчість майбутнього учителя передбачає:

- ✓ ефективне застосування кимось створеного досвіду в нових умовах, удосконалення, раціоналізацію, модернізацію відомого згідно з новими завданнями, засвоєння наукових розробок і їх розвитку;
- ✓ гнучкість при виконанні запланованого в неочікуваних ситуаціях;
- ✓ вдале імпровізування як на основі точного знання і компетентного розрахунку, так і високорозвинутій інтуїції;
- ✓ уміння обґрунтовувати раніше підготовлені та інтуїтивні рішення;
- ✓ уміння фантазувати, бачити ближню, середню і далеку перспективу у роботі;
- ✓ уміння розвивати ідею, реалізувати її в конкретних умовах, бачити варіанти вирішення однієї і тієї ж проблеми, застосовувати досвід інших, трансформувати рекомендації методичного посібника, теоретичні положення наукової публікації тощо.

Кожна з наведених характеристик педагогічної творчості водночас зумовлює наявність технологічної компетентності, дозволяє забезпечити високий рівень професійної творчості, озброює майбутнього вчителя природничих дисциплін різнобічно апробованим, науково обґрунтованим досвідом розв’язання завдань, шляхів пошуку ефективних способів навчальної взаємодії в умовах конкретного класу при вивченні конкретного предмета.

Важливим є підбір методів навчання. Правильний добір методів відповідно до цілей і змісту навчання та вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями і навичками використовувати здобуті знання на практиці, готує учнів до самостійного здобуття знань, формує їхній світогляд. Існує потреба у використанні інноваційних методів навчання для формування єдиної природничонаукової

картини. А. Король стверджує, що традиційними методами можна вважати ті, які забезпечують:

- засвоєння знань, умінь, навичок на основі спадкоємності позитивного досвіду поколінь;
- конструювання певних алгоритмів дій;
- зберігання алгоритмів дій, їх обґрунтування, перевірку ефективності впливу на розвиток творчої особистості;
- визначення певних стандартних показників щодо характеристик розвитку особистості.

Інноваційні методи передбачають відмову від традиційних способів досягнення мети навчання, вони є способом організації моделі, в яку покладена нелінійна інформація. Вона базується на визначенні засобів, прийомів пошуку стимулів впливу на почуття, фантазію, інтуїцію, сферу ірраціонального.

У процесі вивчення природничих дисциплін доцільно використовувати методи, характеристику яким дає М. Фіцула:

- 1) метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання цікавих пригод, гумористичних уривків тощо, якими легко привернути увагу учнів;
- 2) метод створення ситуації новизни навчального матеріалу передбачає, що в процесі викладання вчитель прагне дати нові знання, створює морально-психологічну атмосферу, в якій отримують моральне задоволення від того, що інтелектуально зросли;
- 3) метод опори на життєвий досвід – полягає в тому, що у повсякденному житті щодня спостерігають найрізноманітніші факти, явища, процеси, події, які можуть базуватися на певних закономірностях, з якими студенти знайомляться під час вивчення природничих предметів.

Л.Липова, А.Ясинська зазначають, що специфікою методів навчання при вивченні природничих наук є розвивально-дослідницька функція, яка сприяє розвитку в студентів дослідницьких вмінь. Адже, які вибрали природничий профіль навчання, готуються до природодослідницької діяльності, тож повинні вміти спостерігати фізичні, хімічні та інші природні явища, робити відповідні висновки й узагальнення. Отже, майбутній вчитель природничих дисциплін мусить керуватися тим, що, згідно з дидактичною метою розвитку дослідницьких умінь та навичок, без применшення значення словесних методів

навчання, перевага надається експериментальним і практичним методам. Останні слід використовувати не стільки як підтвердження певного теоретичного положення чи закону, скільки як джерело знань, бо саме експериментальні методи можуть підвищувати розумову активність учнів. Тому тут повинні домінувати спостереження, демонстраційний експеримент, лабораторні досліді, практичні роботи, серед них, зокрема, розрахунково-експериментальні та експериментальні завдання [3].

Із наочних методів навчання найприйнятніші для вивчення природничих предметів – спостереження і демонстрація. Роль їх зростає за умови постановки конструктивних завдань: під час їх виконання учні осмислюють усе побачене й почуте, отже, ліпше засвоюють інформацію, бо в готовому вигляді вони усвідомлюють її гірше. В перебігу зворотного зв'язку вчитель має діагностувати, чи учні засвоїли матеріал і на якому рівні. Вчитель також мусить враховувати, що демонстраційний експеримент найефективніший, коли його використовувати як джерело знань. Саме за цієї умови він сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів. Найчастіше цим методом послуговуються під час вивчення нового матеріалу, а іноді й для закріплення. Для актуалізації знань дослід, давно демонстрований, повторюють.

Лабораторні досліді належать до практичних методів навчання. Правильне їх виконання, зазвичай, під керівництвом учителя, наштовхує учнів на проведення аналізу й самостійні теоретичні висновки. Тому найважливішими функціями цього методу є дослідницька й освітня, хоча не нехтується і роль інших, зокрема мотиваційна й виховна. Найвищої ефективності цей метод досягає за умови самостійного виконання учнями досліді, аналізу його результатів.

Лабораторні досліді можна проводити індивідуально й колективно: це залежить від наявності обладнання, реактивів, теми уроку та його дидактичної мети. Перед вивченням нового матеріалу, прийнятне колективне виконання досліді. Якщо ж мета досліді – закріпити, скоригувати або перевірити теоретичні знання і практичні вміння, то доцільніше виконувати його індивідуально. По закінченні досліді вчитель у співбесіді з'ясовує, чи зрозуміли учні глибинні, приховані від ока закономірності.

Висновки.

Рівень технологічної культури вчителя залежить від ступеня сформованості її компонентів. Відмінність одного рівня від іншого в

індивідуально-особистісному плані виражається у різному ступені усвідомленості майбутнім вчителем природничих наук своєї педагогічної позиції, творчої індивідуальності, у ступені освоєння педагогічної техніки і технологій, адекватних перш за все своїй творчій індивідуальності. Перспективи забезпечення творчого розвитку особистості майбутнього вчителя природничих наук засобами навчальних предметів та визначення оптимальних шляхів наступності у роботі вищої школи для розвитку творчості молоді.

Література:

1. Гриньова М.В., Пескун С.П. Сучасний підхід до формування мислення на уроках біології // Ресурсознавство, колекціонування та охорона біорізноманіття: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: АСМІ, 2002. – С. 53-59.
2. Зайчук В.О. Дидактичні основи творчого потенціалу праці / В.О. Зайчук. – К.: Навчальна книга, 2003. – 80 с. – Бібліограф.: С. 78.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

Literature:

1. Grinyova MV, Peskun SP Modern approach to the formation of thinking in biology lessons // Resource Studies, Collecting and Conservation of Biodiversity: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. - Poltava: ASMI, 2002. - P. 53-59.
2. Зайчук В.О. Didactic bases of creative potential of work / V.O. Bunny. - К. : Навчальна книга, 2003. - 80 с. - Bibliographer. : P. 78.
3. Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: Library of educational policy / Under the general. ed. OV Ovcharuk. - К. : “K.I.C.”, 2004. - 112 с.

Abstract. *The article reveals that the technological competence of the future teacher has a functional system, terminology, tools and mechanisms of self-development. Technological and pedagogical bases of technological competence of the future teacher of natural sciences are determined.*

Key words: *technological competence, future teacher of natural sciences.*

УДК 002.9:063.3 (377)

IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN PROFESSIONAL-ORIENTED EDUCATION OF FUTURE TEACHERS**РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОМУ НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ****Pashchenko M. / Пащенко М.І.***s.p.s.,as.prof. / к.пед.н., доцент,
teacher / викладач*

ORCID 0000-0002-4011-1800

Chernenko L / Черненко Л.П.*teacher / викладач**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної Сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті визначено мету реалізації міждисциплінарного рівня інтеграції при підготовці майбутнього вчителя. Проаналізовано напрямки, критерії, завдання майстер-класу, що сприяє вивченню і впровадженню у навчання вертикальної міждисциплінарної інтеграції у межах предметно-орієнтовного вивчення дисциплін професійно-практичної підготовки.

Ключові слова: міждисциплінарна інтеграція, майбутній вчитель.

Вступ.

Міждисциплінарна інтеграція – вимога сьогодення. Недостатність її глибини призводить до дублювання окремих питань при вивченні різних дисциплін в умовах дефіциту навчального часу і до недостатнього засвоєння студентами тем дисциплін, знання яких є обов'язковим для вивчення наступних. Така інтеграція доповнює зміст однієї дисципліни знаннями з іншої, об'єднує їх, забезпечуючи не вузькодисциплінарну підготовку, а таку, що формує професійно важливі вміння, навички, якості особистості тощо.

Реалізація міждисциплінарного рівня інтеграції сприяє:

- формуванню мотивації професійного навчання;
- прагненню студентів до інтелектуальної активності;
- переходу студентів на більш високий рівень засвоєння знань, вмінь, навичок.

Сучасний досвід свідчить про те, що застосування міждисциплінарних технологій підготовки майбутніх вчителів дозволяють формувати професійне мислення, здатність системно і комплексно вирішувати складні практичні завдання на основі широкого інтегрування даних різноманітних дисциплін. Як наслідок, підвищується зацікавленість студентів сутністю міждисциплінарної інтеграції.

Основне завдання міждисциплінарного інтегрування полягає у тому, що при вивченні певної теми студенти актуалізують, активізують раніше засвоєні знання, навички, вміння, необхідні для повноцінного її вивчення з урахуванням інтересів наступних дисциплін, що будуть вивчатись у подальшому. Тобто, міждисциплінарна інтеграція вирішує задачу органічного злиття нової теми з попередніми та наступними, визначення логічних зв'язків між різними дисциплінами і об'єднання їх в єдину систему [2].

Використання методів предметно-орієнтовного навчання в межах вертикальної інтеграції активно проводиться у процесі підготовки майбутніх вчителів. Здійснення міждисциплінарної інтеграції передбачає пошук різноманітних методичних форм і методів її реалізації. Одними з найпростіших форм міждисциплінарної інтеграції є навчальні заняття – теоретичні та практичні, а саме: міждисциплінарна лекція, міждисциплінарний семінар, практичні і лабораторні заняття з використанням тестів інтегрованого змісту, розв'язанням задач, які мають широкий міждисциплінарний зміст [1].

Одним з методів реалізації міждисциплінарної інтеграції є майстер-клас як одна з форм ефективного інтерактивного професійного навчання []. Під час майстер-класу ведучий викладач розповідає і, що найбільш важливо, показує, як застосувати на практиці таку технологію. Активно впроваджується у практичну педагогіку технологічний зміст розвитку професіоналізму, що означає здатність викладача гранично точно ставити методичні цілі та логічно, послідовно, оптимальним шляхом реалізовувати їх. Майстер-клас, як локальна технологія передачі педагогічного досвіду, демонструє конкретний методичний прийом, форму або метод, методику викладання, інтерактивну технологію навчання.

Завданнями майстер-класу є:

- ✓ передача майстром досвіду роботи колегам;
- ✓ рефлексія власної професійної майстерності усіма учасниками майстер-класу;

- ✓ надання їм допомоги у визначенні завдань саморозвитку, формуванні індивідуальної програми самоосвіти й самовдосконалення;
- ✓ заохочення колег до пошуку оптимальних форм і методів педагогічної діяльності щодо розв'язання зазначеної професійної проблеми;
- ✓ ознайомлення з методичними розробками з теми;
- ✓ участь в обговоренні отриманих результатів;
- ✓ постановка запитань;
- ✓ отримання консультації;
- ✓ обговорення власних проблем, запитань, розробок;
- ✓ висловлення своїх пропозицій.

До проведення майстер-класу в якості асистентів залучають студентів, які вже вивчили основні розділи навчальних дисциплін та володіють базовими практичними навичками. Протягом майстер-класу викладачі дисциплін професійно-практичної підготовки демонструють своїм колегам шляхом прямого і коментованого показу послідовність дій, методів, прийомів і форм педагогічної діяльності щодо реалізації міждисциплінарної інтеграції на практичних заняттях. Напередодні майстер-класу викладачі проводять роботу щодо методичного планування міждисциплінарної інтеграції за напрямками:

- визначення попередніх дисциплін, їх розділів, тем, базових щодо вивчення відповідної теми;
- визначення наступних дисциплін, їх розділів, тем, при вивченні яких в подальшому будуть використані засвоєні матеріали та базові навички;
- створення збірника алгоритмів практичних навичок з базових дисциплін;
- впровадження алгоритму у практичне навчання зазначених дисциплін для відпрацьовування навичок здійснювати самоконтроль щодо їх виконання.

Метою професійної підготовки за творчим рівнем майбутнього вчителя є:

- формування системи професійних вмінь та навичок, які з допомогою тренінгу стають автоматизованими, перетворюючись у професійні вміння;
- розвиток здатності фахівця оперувати знаннями та навичками у вирішенні нетипових професійних задач;
- формування здатності студента до майбутньої суб'єктивної творчості;
- самостійне відкриття студентами нових для нього, але відомих науці

даних;

- виконання експериментальних завдань та аналіз дослідної роботи студентів впродовж майстер-класу.

Майстер-клас здійснюється у груповій формі, який проводиться у вигляді інтегрованого практичного заняття, протягом якого студентам дають завдання підвищеної складності. Навчання відбувається за допомогою інструментально-розрахункових алгоритмів з базових попередніх дисциплін, підказок викладачів з використанням тестів інтегрованого змісту. Форма заняття демонструє початок формування практичних навичок шляхом тренінгу, перетворення їх в професійні, а при вивченні наступних спеціальних дисциплін і у професійні вміння.

Під час виконання студентами практичних завдань викладачі корегують та оцінюють якість професійних навичок за *критеріями*:

- точність і правильність виконання завдань відповідно до умов алгоритму;
- швидкість, ступінь автоматизованості;
- ефективність використання навички в ускладнених умовах;
- урахування психолого-педагогічних ситуацій при проведенні інтегрованих практичних занять;
- вміння аналізувати отриманий результат.

Для контролю вмінь студентів *використовують*:

- розв'язання нетипових задач;
- відеоряд щодо виконання навичок з порушенням умов алгоритмів;
- виявлення помилок та обґрунтування необхідності дотримання певної послідовності дій;
- коментування досягнень і помилок учасників майстер-класу.

При реалізації міждисциплінарної інтеграції у формі майстер-класу надається розгорнута панорама різноманітних думок і його оцінок, враховується думка студентів і колег. При обговоренні майстер-класу створюється бажану атмосферу відкритості думок, багатопрофільності оцінок, багаторакурсності у розгляді та інтерпретації інноваційного досвіду викладачів, які презентуються.

Професійним ефектом від інтеграції при проведенні майстер-класу є набуття студентами здатності самостійно інтегрувати знання, способи

мислення, навички з декількох навчальних дисциплін, бачити міждисциплінарні проблеми різних професійних процесів і явищ, на перший погляд не пов'язаних між собою. Це є додатковим мотивом використовувати професійну компетентність не тільки у вузькопрофесійній, а і в інших галузях діяльності [3].

Висновки.

Отже, майстер-клас є унікальною формою:

- ✓ формування професіоналізму викладача;
- ✓ забезпечення високого рівня мотивації;
- ✓ розвитку пізнавального інтересу викладачів і студентів;
- ✓ вивчення та впровадження у навчання вертикальної міждисциплінарної інтеграції в межах предметно-орієнтовного вивчення дисциплін професійно-практичної підготовки;
- ✓ підвищення творчої активності студента як головного учасника освітнього процесу.

Література:

1. Кривонос О.Б., Демченко О.М. Методологія науково-дослідної роботи / О.Б. Кривонос, О.М. Демченко.– К.: ВСВ “Медицина”, 2011. – 160 с.
2. Лузан Л., Кос Н. Застосування інтерактивного методу навчання / Л. Лузан, Н. Кос // Освіта. Технікуми. Коледжі. – К., 2005. – Вип. 1. – С. 34.
3. Мілерян В.Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять у медичних ВУЗах / В.Є. Мілерян. – К.: "Хрещатик", 2009. – 76 с.

Literature:

1. Krivonos OB, Demchenko OM Methodology of research work / O.B. Krivonos, O.M. Demchenko.– K.: VSV “Medicine”, 2011. - 160 p.
2. Luzan L., Kos N. Application of interactive teaching method / L. Luzan, N. Kos // Education. Technical schools. Colleges. - K., 2005. - Vip. 1. - P. 34.
3. Millerian VE Methodical bases of preparation and carrying out of educational employment in medical HIGH SCHOOLS / V.Ye. Millerian. - K.: "Хрещатик", 2009. - 76 с.

***Abstract.** The article defines the purpose of realization of interdisciplinary level of integration at preparation of the future teacher. The directions, criteria are analyzed: the task of the master class, which promotes the study and implementation of vertical interdisciplinary integration in the framework of subject-oriented study of disciplines of professional and practical training.*

***Key words:** interdisciplinary integration, future teacher.*

УДК 37.042

RESEARCH OF THE INFLUENCE OF PERSONALLY FOCUSED TECHNOLOGIES ON IMPROVING THE ACHIEVEMENTS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Рорученко С./ Попиченко С.

*Ph.D, prof./докт.пед.н., професор,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті розглянуто положення сучасних досліджень, присвячених особистісно орієнтованому навчанню. Апробація різних педагогічних технологій індивідуалізованого навчання визначила умови позитивного впливу для розвитку і саморозвитку особистості учня початкової школи, виявлення та активного використання його індивідуальних особливостей.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, учні початкової школи.

Вступ.

Одним з принципів реалізації Державної Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті є гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб.

На сучасному етапі розвитку системи освіти відбувається перехід до *особистісно–орієнтованого навчання*, мета якого – створення максимально сприятливих умов для розвитку і саморозвитку особистості учня, виявлення та активного використання його індивідуальних особливостей.

Особистісний підход визначили у 60–х роках минулого століття вчені К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкль, які вважали що:

- 1) повноцінне виховання можливе коли школа є лабораторією для відкриття унікального «Я» кожної дитини;
- 2) допомагатиме дитині в усвідомленні, розкритті власних можливостей;
- 3) сприятиме становленню самосвідомості;
- 4) здійснюватиме особистісно-значиме і суспільно-прийняте самовизначення;
- 5) формуватиме самореалізацію і самоутвердження.

Особистісний підхід передбачає послідовне ставлення вчителя до учнів як до особистості – самосвідомого і відповідального суб'єкта власного розвитку, як до суб'єкта виховної взаємодії. Це – базова орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожним учнем.

І.Якиманська вважає, що учень дивиться на світ, спираючись на суб'єктний досвід, пізнаючи світ, користується знаннями, сформованими культурою, що її оточує. Тому важливо спочатку виявити суб'єктний досвід учня і спираючись на нього, формувати наукові знання, погоджувати нові поняття з суб'єктним досвідом учня [5].

Традиційно у процесі навчання особистісний досвід ігнорувався, адже він не є досконалим і науковим. На цю, одну з основних відмінностей між традиційною та гуманізованою освітою, звертали увагу М.Холодна та Е. Гельфман. Вони зазначали, що за традиційної системи освіти досвід учня сприймається як такий, що не відповідає вимогам шкільного навчання, тоді як за гуманізованої освіти він розглядається як контекст учіння. Повинні заохочуватися ініціативність, фантазія, вираження почуттів, життєвих уявлень, нагромаджених поза школою [4].

Активність дитини виявляється у напрямках:

- адаптивності до вимог дорослих, які створюють для неї нормативні ситуації;
- креативності, що дозволяє їй постійно шукати і знаходити вихід із ситуації, долати її та будувати нову, але з опорою на знання і способи дій, що вже є в її індивідуальному досвіді.

При пізнанні дитиною світу відбувається – те ж саме:

- цілісне особистісне бачення світу, що формується дуже рано;
- спеціальне навчання, що дає дитині науково обґрунтовані знання, які є особистісно чужими для неї.

Тому особистісно зорієнтоване навчання спирається на положення про те, що тільки особистісно значущі поняття засвоюються учнем. Картина світу, створена у наукових поняттях, існує об'єктивно, незалежно від учня. Це означає, що не всі поняття, навіть логічно обґрунтовані, будуть ним сприйняті [4].

Вчені наполягають на визнанні учнями права на самовизначення та самореалізацію у процесі пізнання через оволодіння власними способами навчальної роботи. Для продуктивного виконання одного і того ж завдання

різні учні застосовують різні способи і прийоми. Тому педагогічна спроба змінити цей спосіб наптовхується на труднощі. Для вчителя важливо виявити ці способи, застосовуючи інноваційні технології, які дозволяють учню самому обирати особистісно значущі для нього способи навчання.

І.Якиманська, наголошує, що при такому підході до навчання учень розглядається як унікальна особистість, змінюється напрям відношення вчителя до учня, який вибірково ставиться до педагогічних дій, а не просто бере їх у готовому заданому вигляді. І. Каплунович вказує на необхідність йти за індивідуальністю дитини, і у зв'язку з цим будувати і реалізувати у педагогічному процесі адаптивні навчальні програми і у цілому сприймати дитину такою, якою вона є. Традиційне навчання використовує метод корекції, що пов'язаний з негативною мотивацією і не враховує індивідуальних особливостей учнів. І. Каплунович представляє адаптивне навчання, коли вчитель у природних умовах навчального процесу визначає головну підструктуру мислення кожного учня і організовує, регулює, контролює розвиток і реалізацію нахилів, йдучи за індивідуальністю дитини [4].

Особистісно зорієнтована модель навчання передбачає розвиток критичного мислення учнів, що потребує діалогічної ситуації, вільної, творчої діяльності. Школа повинна вчити мислити – така суть стратегії, що домінує у дослідженнях вчених різних країн. Тільки людина, яка вільно, активно і критично мислить, може об'єктивно оцінити події, зробити правильні висновки, досягти успіхів у різноманітних сферах діяльності. На жаль, проблемі розвитку критичного мислення учнів раніше не приділялось достатньої уваги. Освітні програми були традиційно спрямовані на те, щоб навчити учнів точно висловлювати свої думки і здійснювати дедукцію на підставі заданих посилянь. І. Якиманська вказує, що несприйняття учнем інформації підручника може оцінюватися як незасвоєння ним навчального матеріалу, але ж у цьому може виявлятися особистісна позиція, що спирається на суб'єктивний досвід [5].

Особистісне спілкування – особливий вид діяльності, яка у школярів є провідною. Оновлення цілей, завдань і змісту у напрямі особистісно - орієнтованого навчання у 12-річній школі вимагає:

- дослідження впливу різних технологій індивідуалізованого навчання на зміни у структурі навчального процесу сучасної школи;
- дослідження умов застосування технологій індивідуалізованого навчання;

- моделювання оптимальних варіантів їх використання для різних типів закладів освіти, систем навчання і типологічних груп учнів;
- з'ясування впливу особистісно зорієнтованих технологій на підвищення навчальних досягнень учнів початкової школи.

Перспективні освітні технології здатні забезпечити на засадах індивідуалізації згідно із синергетичною теорією розвиток, саморозвиток і самостійність учнів, вільну реалізацію їх природних задатків.

У педагогічній науці індивідуалізація навчання розглядається як принцип здійснення індивідуального підходу і як освітня технологія, що ґрунтується на принципі індивідуалізації. *Індивідуалізоване навчання* – вид навчання, який здійснюється на засадах індивідуалізації із застосуванням відповідних особистісно орієнтованих технологій, метою яких є розвиток учня згідно з його здібностями і у притаманному для нього темпі. Отже, індивідуалізоване навчання передбачає максимально можливу реалізацію позитивних природних задатків кожного учня.

Перед вчителями початкової школи постало питання створити умови, адекватні якійсь специфіці здібностей кожного учня. Тому загальною вимогою часу стає проблема ознайомлення вчителів із технологіями індивідуалізованого навчання і використання їх у своїй роботі. У зв'язку з цим набуває актуальності подальше вдосконалення і поглиблення знань майбутніх учителів, ознайомлення їх з:

- досягненнями сучасної психології;
- науковими засадами і принципами функціонування особистісно-орієнтованих виховних технологій;
- психолого-педагогічними принципами особистісно-орієнтованого навчання і розвитку;
- концепцією сталих індивідуальних рис особистості;
- фасалітаційними;
- емпатичними;
- конгруентними;
- мовними здібностями педагога [1].

На різних етапах індивідуалізації навчання поділ учнів за рівнями їх інтелектуального розвитку і пізнавальної самостійності має враховувати:

- навченість;

- наукуваність;
- навчальні вміння;
- пізнавальні інтереси;
- швидкість засвоєння;
- усвідомленість;
- самостійність;
- узагальненість;
- усталеність;
- рівень компетентності.

Наступним кроком дослідження проблеми індивідуалізації є з'ясування основних типів індивідуалізованого навчання, його форм, а також видів роботи вчителя та учнів. Власне кажучи, всі відомі освітні технології враховують принцип індивідуалізації.

Індивідуалізованим навчанням є технологія О. Паркхерст, що виникла у м. Дальтон (США), і відома в педагогіці як Дальтон–план (1924 р.). Класно-урочна система замінювалась роботою за планом, вона включала одержання письмових завдань, самостійне вивчення матеріалу, виконання завдань і звіт про виконання. Індивідуалізація за такою технологією поширювалась в основному на темп роботи. Загальні заняття проводились лише з другорядних предметів, а основні – учні мали засвоювати самостійно [3].

Подальшого розвитку робота за планом набула у «Віннетка–плані» К. Вашбурна (1925 р.), за яким першу половину дня учні займалися самостійно обов'язковими предметами, а у другій – вибирали собі заняття у групах за інтересами. За такої технології було індивідуалізовано лише зміст навчання. Навчання за кожним з цих планів було для вчителя організаційно складним процесом і вимагало самостійності від учнів, тому не набуло широкої і тривалої практики. Дослідження психологів пізніше засвідчили, що лише 7% учнів здатні засвоювати матеріал повністю самостійно [3].

Класичною з них можна вважати школу Р. Штейнера (вальдорфська педагогіка), що ґрунтується на ідеях гуманізму, в основі її вчення про індивідуальність людини, основними складовими якої є тіло, душа, дух. У людському «Я» гармонійно поєднуються, на думку Р. Штейнера, основні галузі цивілізації – пізнання, релігія і моральність. Кожна дитина має досягнути світ шляхом самопізнання й саморозвитку у партнерстві з учителем. Знання міцно засвоюються, якщо вони діють на дитину емоційно, проходять через її почуття

й душу.

Індивідуалізованим навчанням є технологія повного засвоєння знань, основи якої закладено Дж. Керролом і Б. Блумом. Найбільш прийнятна вона для репродуктивного навчання і засвоєння обов'язкового мінімуму знань з предмета. Ця технологія домінує над іншими у початкових класах, де абсолютно кожен школяр, незалежно від здібностей, має навчитися читати, писати і рахувати.

Якщо у традиційному навчанні фіксованими параметрами є умови навчання (однакові час, спосіб і темп подання інформації), а нефіксованими – його результати, яким характерне значне різноманіття, то особливістю технології повного засвоєння є обов'язкове досягнення всіма учнями заданих результатів за змінних умов навчання. В цьому випадку розрізняють три категорії учнів:

- талановиті, які можуть засвоювати навчальний предмет у високому темпі;
- звичайні, здібності яких до засвоєння знань відповідають витратам навчального часу;
- малоздібні, які не можуть досягти відповідного рівня знань, навіть витрачаючи чимало часу [3].

Проте за умови правильної організації навчання, усуненні жорсткого обмеження у часі звичайні учні можуть повністю засвоїти зміст навчання. Кореляція між здібностями учнів і результатами навчання значно знижується, тобто високих результатів досягають учні навіть нижче середніх здібностей. Отже, відмінною рисою технології повного засвоєння є фіксація заздалегідь визначених високих навчальних результатів, що їх мають досягти всі чи майже всі учні. А вихідним моментом є положення:

- 1) всі учні здатні повністю засвоїти необхідний навчальний матеріал;
- 2) завдання вчителя – правильно організувати навчальний процес, щоб надати учням таку можливість [3].

Реалізація технології повного засвоєння навчального матеріалу передбачає:

- ✓ орієнтацію учнів на роботу за цією системою;
- ✓ точне визначення еталону повного засвоєння інформації;
- ✓ уточнення цілей навчання;
- ✓ складання переліку очікуваних навчальних результатів і відповідних тестів зі всього матеріалу;

- ✓ досягнення високих навчальних результатів;
- ✓ зберігається позитивна мотивація до навчання[3].

Майбутній вчитель має розподілити навчальний матеріал на окремі модулі чи навчальні одиниці, згідно з його змістовою цілісністю і тривалістю вивчення. З кожного модуля визначаються критерії засвоєння. Складаються проміжні тести діагностичного характеру, за результатами яких робляться лише оціночні судження (засвоїв – не засвоїв) без виставлення оцінок. Основне призначення поточних діагностичних тестів – виявлення сутності й обсягу подальшої корекційної роботи.

Наступний крок майбутнього вчителя полягає у розробці корекційних навчальних матеріалів, розрахованих на інші методи вивчення, альтернативні способи роботи учня. Після виконання учнями тесту з тими з них, хто не повністю засвоїв матеріал, проводиться допоміжна, корекційна робота. З метою усунення окремих прогалин і утруднень у знаннях застосовується індивідуальна робота вчителя з учнем, або робота з учнями у мікрогрупах, організовується взаємонавчання, використовується допомога учнів, які успішно засвоїли тему чи розділ. Цей тьютерський метод буде ефективнішим, якщо вчитель при цьому використовує ігрову діяльність. У такому випадку цікаво буде і тим учням, що навчаються, і тим, які навчають однокласників. Допоміжна робота завершується діагностичним тестом, після якого можлива ще додаткова корекційна діяльність до повного засвоєння. У випадку незасвоєння більшістю учнів певної частини навчального матеріалу з ними проводиться повторне його вивчення, проте спосіб викладу змінюється. Перехід класу до нової теми здійснюється лише за умови повного засвоєння попереднього матеріалу на належному рівні учнями. Єдиним критерієм оцінки знань і умінь учнів є еталон повного засвоєння на рівні не лише їх виявлення, але й застосування. Водночас це і критерій роботи вчителя.

Технології повного засвоєння знань у початковій школі вимагає:

- скоротити обсяг виучуваного, зберігши часові межі навчання;
- розширити межі навчального матеріалу, щоб забезпечити його повноцінне засвоєння.

Остання позиція більш прийнятна у початковій школі, де учні отримують початкові навички і мінімум знань, без яких не можна обійтися у майбутньому. А у старших класах вимога повного засвоєння приймається не до всього матеріалу, а лише до певного мінімуму знань і вмінь. Діагностичний контроль

обмежується двома спробами, після чого учні, які не досягли основних цілей, допускаються до вивчення наступної теми. Вчителем розробляється дидактичний матеріал, в якому передбачена покрокова пізнавальна навчальна діяльність учня.

Подальшим розвитком індивідуалізованого навчання стала технологія роботи над навчальним проектом, що запропонована Д.Дьюї і розвинена В.Кілпатриком, С.Шацьким як метод проектів. Ця технологія враховує інтерес учня і вимагає використання академічних і практичних знань та вмінь, також прагнули запровадити його. Метод проектів було включено у навчально-виховний процес школи, проте у 1931 році його визнали шкідливим. Нині почалося відродження технології метод проектів.

Навчальне проектування вимагає від кожного учня:

- усвідомлення мети діяльності;
- розуміння сутності розв'язуваної проблеми;
- визнання значущості і практичної цінності;
- володіння методами дослідження;
- інтегрування міжпредметних знань та вмінь;
- активності і самостійності виконання.

У процесі роботи за проектною технологією звична для вчителів і учнів предметна форма організації знань поступається проблемній, адже саме вирішення певної проблеми, наприклад, екологічного характеру розвиває інтерес учня до даного питання, вимагає залучення надбаних міжпредметних знань, збагачує індивідуальний досвід проектної діяльності учнів. Завдання вчителя при використанні цієї технології полягає у заохоченні учнів до такої діяльності на основі вільного вибору, створенні умов для розвитку теоретичних, дослідницьких, пошукових, креативних здібностей і широкого поля для розкриття обдарованості учнів. За технологією навчального проекту може працювати як один учень, так і група учнів, але в останньому випадку кожен має свою ділянку роботи, своє завдання і виконує його індивідуально. Ця технологія сприяє розвитку самостійності у роботі і прийнятті рішень, самоорганізації і самореалізації особистості, вчить не лише самостійно мислити, а й продуктивно діяти.

Зразком технології індивідуалізованого навчання є сугестивна технологія яка відіграє важливу роль в акселерованому навчанні. За цією технологією навчання здійснюється на основі емоційного навіювання у стані неспання, що

спричиняє надзапам'ятовування. Застосовується ця технологія у процесі вивчення іноземних слів або спеціальної термінології великого обсягу. Використання сугестивної технології вимагає спеціальної підготовки майбутнього вчителя, наявності відповідних психічних якостей. Вчитель повинен мати високий авторитет, ерудицію, силу переконання, конгруентність, інфантилізацію. В свою чергу учень за рахунок резервів психіки шляхом тренування своїх вольових зусиль готує себе до гіпермнезичної діяльності (надзапам'ятовування). Йому належить активна роль в управлінні своїм психічним станом, у саморегулюванні. Застосування цієї технології має значні перспективи (95% засвоєння програми), проте вона обмежена нестачею фахівців.

Висновки.

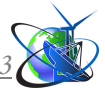
Апробація різних педагогічних технологій індивідуалізованого навчання, засвідчила, що позитивний ефект при цьому досягається за наступних умов:

- ✓ особистісно-орієнтоване навчання має сприяти саморозвитку особистості;
- ✓ допомагає пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватись;
- ✓ надає можливість правильно визначити і продуктивно будувати життя.

Розглянуті положення дають змогу організувати таке навчання, центром якого була б особистість дитини, її самобутність і самоцінність. Саме визнання учня головною дійовою фігурою всього освітнього процесу і є особистісно-орієнтованим навчанням.

Література:

1. Бех. І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково–метод. посібник. К.ІЗМН, 1998.–204с.
2. Купцова В. Про особистісно–зорієнтоване навчання // Дивослово. – 2000. №7.–44–45
3. Липова Л., Ренський С., Кушнір М. Технології індивідуалізованого навчання. – Рідна школа. – 2001. – №8.–16–18.
4. Чернега Н. Особистісно–зорієнтоване навчання: сучасні підходи. – Рідна школа. – 2001.–№9.–13–14.
5. Якиманская Й.С. Разработка технологии личностно–ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1998. – №2.–25–27.

Literature:

1. Beh. ID Personality-oriented education: Scientific method. manual. K. IZMN, 1998.– 204p.
2. Kuptsova V. On personality-oriented learning // Divoslovo. - 2000. № 7 . – 44–45
3. Lypova L., Rensky S., Kushnir M. Technologies of individualized learning. - Native school. - 2001. - №8. – 16–18.
4. Chernega N. Personality-oriented learning: modern approaches. - Native school. – 2001. – № 9. – 13–14.
5. Yakimanskaya JS Development of technology of personality-oriented learning // Questions of psychology. - 1998. - № 2. – 25–27.

Abstract.: *The article considers the provisions of modern research on personality-oriented learning. Approbation of various pedagogical technologies of individualized learning determined the conditions of positive influence for the development and self-development of the personality of a primary school student, identification and active use of his individual characteristics.*

Key words: *personality-oriented learning, primary school students.*

УДК 371.147: 502

RESEARCH OF DIDACTIC CONDITIONS OF STUDENTS 'CREATIVE DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF STUDYING NATURAL CYCLE SUBJECTS

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

Rozha I./Роژی І.Г.

teacher /викладач

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

***Анотація.** У статті визначено вплив дидактичних умов на природничо наукове світорозуміння студентів, що формується в їх свідомості у процесі вивчення предметів природничого циклу, та мислительна діяльність із створення цієї системи.*

***Ключові слова:** природничо наукове розуміння, дидактичні умови, студент.*

Вступ.

Для творчого розвитку студентів при вивченні природничих дисциплін необхідним є створення дидактичних умов, що забезпечують формування, засвоєння та розвиток природничих понять.

Дидактичні умови забезпечують формування, засвоєння, розвиток понять, шляхом відповідної організації навчального процесу: підбору методів, прийомів, організаційних форм навчання.

Зміст *дидактичних умов* творчого розвитку студентів полягає у:

- врахуванні психолого-педагогічних досліджень, що базуються на провідних концепціях творчого розвитку;
- технологічній компетентності викладача;
- творчості викладача;
- структурі діяльності викладача;
- мотивах навчання студентів;
- формування природничо наукової картини світу.

Ефективність функціонування освітніх систем, розроблення і впровадження технологічних форм та способів навчання, показники особистісних творчих досягнень студентів залежать від інноваційних технологій. Психолого-педагогічні дослідження, які стосуються розвитку особистості, показують, що між навчанням і розвитком є безумовний зв'язок.

Він лежить в основі створення дидактичних технологій, що дають змогу систематизувати процес розвитку особистості, надати йому рис послідовності, поетапності, соціальної відповідності.

Провідні концепції:

- концепція навчального розвитку (Ж. Піаже);
- концепція розвивального навчання (Л. Виготський, О. Леонт'єв, Д. Єльконін);
- концепція діалектичного взаємозв'язку розвитку і навчання (Л. Занков, О. Костюк, О. Савченко);
- концепція діалектичного взаємозв'язку розвитку і навчання (Л. Занков, О. Костюк, В. Паламарчук).

Розвивальні технології:

- система Л. Занкова;
- система Д. Єльконіна, В. Давидова;
- система, спрямована на творчий розвиток (І. Волков);
- особистісно орієнтоване навчання (І. Якиманська);
- технологія саморозвивального навчання (Г. Селевко);
- технології діалектичного взаємозв'язку навчання і розвитку.

Сутність взаємозв'язку навчання і розвитку полягає у розумінні його діалектичного характеру: навчання веде за собою розвиток, а продуктивний загальний розвиток сприяє успішному навчанню.

Загальним для технологій розвивального навчання є розуміння його як активно-діяльнісного способу навчання на протипагу пояснювально-ілюстративному.

Сутність взаємозв'язку навчання і розвитку полягає в розумінні його діалектичного характеру: навчання веде за собою розвиток, а продуктивний загальний розвиток сприяє успішному навчанню.

Загальним для технологій розвивального навчання є розуміння його як активно-діяльнісного способу навчання на протипагу пояснювально-ілюстративному.

В. Давидов і Д. Єльконін є авторами теорії змістового узагальнення, розвитку логічного, теоретичного мислення. В основі технології є багатогранність фактичного матеріалу, виокремлення у змісті навчання деяких загальних понять, із яких поступово виводяться окремі. У дидактичній

структурі навчальних предметів переважає дедукція на основі змістових узагальнень [1].

Проблемне навчання знайшло найбільше поширення й утілилось у конкретні методики. Проблемне навчання базується на організації навчальної діяльності зі створення проблемних ситуацій, внаслідок чого учень оволодіває знаннями, уміннями, навичками і розвиває мислительні здібності (А.Зільберштейн, І.Федоренко, А.Алексюк). Проблемне навчання втілювалося у старших школі, завдяки віковим особливостям мислення старшокласника.

Усі вищезгадані технології набувають більшої розвивальної мети за умов урахування суб'єктивного досвіду життєдіяльності учнів. На цій ідеї побудовано технологію особистісно орієнтованого розвивального навчання (М.Гриньова, І. Якиманська, О. Савченко та інші.) [2].

Суттєвим у технології є положення про те, що “вектор розвитку” будується від учня до визначення індивідуальних технологій, що сприяють його розвитку. Зміст, методи, прийоми навчальної діяльності спрямовані на те, щоб розкрити суб'єктивний досвід кожного учня у навчальній діяльності. Для старших учнів особливо цінними є створення індивідуальних освітніх програм, побудованих на можливостях особистості. Методична основа технології – індивідуалізація та диференціація навчального процесу, а основний метод – діалог вчителя та учня. Результатом педагогічного моніторингу є оформлення індивідуальної карти розвитку як основи профорієнтації. Реальною ця технологія стає за наявності адекватного дидактичного забезпечення.

Значний інтерес у розв'язанні проблеми ефективного розвитку особистості викликає технологія саморозвивального навчання Г. Селевко. Ця технологія вміщує сутнісні характеристики розвивального навчання і доповнює їх важливими положеннями.

Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від мотивів навчання студентів. Для студентів цілі навчання трансформуються в мотиви навчальної діяльності. Смыслоутворюючим початком діяльності студента є його внутрішні потреби, результати зв'язків і відношень студентів з предметним середовищем, що виникають у його діяльності.

Мотиваційно-настановчі умови самостійної творчості – це комплекс педагогічних стимулюючих факторів, що забезпечують успішний старт творчої роботи студентів і включають доброзичливе і чітке роз'яснення мети, завдань, значення самостійного розв'язання певної проблеми, надання права самим

студентам спинитись на певному рівні її виконання (креативному, евристичному, пошуковому), формі діяльності, визначенні орієнтовного часу та способах діяльності, щоб вона стала поглибленим пошуком справді значущого знання. Пізнавальні мотиви мають такі рівні:

- 1) широкі пізнавальні мотиви;
- 2) навчально-пізнавальні мотиви;
- 3) мотиви самоосвіти [1].

Названі мотиви й рівні можуть проходити у своєму становленні такі етапи: актуалізацію звичних мотивів, формулювання на основі цих мотивів нових завдань, позитивне підкріплення мотиву в процесі реалізації цих завдань, появу на цьому ґрунті нових мотивів, супідрядність різних мотивів і встановлення їх ієрархії, появу серед мотивів нових якостей (самостійності, стійкості тощо). Мотиви є передумовою готовності студента до пізнавальної діяльності, а отже, й вагомим фактором впливу на творчий розвиток.

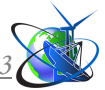
Однією з умов творчого розвитку при вивченні природничих дисциплін є активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Ця умова розглядається як процес, спрямований на мобілізацію майбутнім вчителем за допомогою спеціальних засобів інтелектуальних, морально-вольових і фізичних зусиль на досягнення конкретної мети навчання, розвитку та виховання, на посилену спільну навчально-пізнавальну діяльність, на спонування до її енергійно цілеспрямованого здійснення, на подолання інерції, пасивності та стереотипних форм навчання. Активізацію навчання студентів розглядають в сучасних умовах як процес управління активністю і результат стимулювання самоактивності.

Особливо це стосується студентів при вивченні природничих дисциплін у контексті інтенсивного впровадження інноваційних технологій навчання та інтенсифікації освітнього процесу.

Дидактичні умови, що забезпечують формування природничих понять, за М. Левіним:

- установлення зв'язків цього поняття з більш загальними науковими поняттями і поелементний його аналіз;
- підготовка студентів до засвоєння поняття – послідовна робота над збагаченням знаннями, науковими фактами, на основі яких формується наукове поняття;
- організація розвитку теоретичного і наочно-образного мислення;

- організація на занятті вправ, спрямованих на використання вивчених понять.

Умови розвитку понять за М. Верзиліним:

1. Засоби, що забезпечують правильність сприйняття:

- урахування джерел попередніх уявлень;
- наочність;
- точне, образне слово викладача;
- вправи, що уточнюють сприйняття.

2. Засоби, що забезпечують правильність уявлень:

- вправи на впізнавання та розрізнення;
- створення малюнків по пам'яті;
- питання викладача.

3. Засоби, що забезпечують правильність понять:

- постановка проблеми;
- логіка викладання навчального матеріалу;
- питання, що потребують узагальнення;
- вправи на порівняння, класифікацію, визначення умовиводів;
- система повторення, що пов'язує старі знання з новими;
- питання, які потребують узагальнення і пов'язують знання з практичним їх використанням при вивченні природничих дисциплін.

Гуманізація освіти, що проголошується державною національною Доктриною розвитку освіти в Україні, передбачає в якості важливої передумови побудови сучасного високорозвиненого, зорієнтованого на потреби особистості суспільства гармонізацію стосунків людини і навколишнього середовища, соціуму і природи. Як окремий напрям реалізації цього завдання сучасні дидакти все частіше виділяють природничонаукову освіту.

При пізнанні природної дійсності необхідно встановити зв'язки між одиничним, особливим та загальним, що дає правильне відображення об'єктивної дійсності. Тут використовується аналіз і синтез, порівняння і класифікація, індукція і дедукція, перехід від конкретного до абстрактного. Пізнавати природу – це не означає лише збирати і накопичувати факти, але обов'язково їх узагальнювати в наукові поняття і закони.

Філософія природничої науки є структурним компонентом більш широкої галузі – філософії пізнання. Відповідно тут представлені прагматика пізнання, його історична зумовленість, включеність у комунікацію і систему цінностей,

що знайшло відображення у виникненні таких форм пізнання і пізнавальної діяльності, як природничонаукова картина світу, стиль наукового пізнання, філософські та загальнометодологічні принципи, а також здоровий глузд.

Фундаментальність природничонаукової освіти зумовлена історизмом, що є характерною рисою природничих наук. Починаючи з другої половини ХІХ століття, завдяки відкриттям Ч. Дарвіна, будь-яке явище у природі розглядалося з точки зору сьогоденного та як наслідок тривалого історичного процесу. Успіхи історизму сприяли виробленню і закріпленню в цій науці своєї манери дослідження, коли порівняльно-історичний, описовий за своєю сутністю метод поєднувався з такими ж звичними історико-теоретичними узагальненнями. Зараз лідером природничого пізнання стає експеримент, що вносить суттєві зміни у структуру природничонаукової освіти. При формуванні природничого пізнання в цілому важливим є взаємовідношення природничого історизму і теоретико-пізнавальних функцій. З історичними поясненнями в природничих науках стикаються тоді, коли для з'ясування характеристик деякого явища посилаються на його генезис, тобто встановлюють сутність того, що пояснюється посередництвом апеляції до минулого, і закону, який встановлює зв'язок минулого з нинішнім.

Категорії діалектики відображають найбільш загальні суттєві ознаки, зв'язки, властивості, відношення природної дійсності. Ці загальні ознаки виділяються у процесі природничого пізнання. Такі логічні операції мають для студентів можливість розвивати природничонаукове мислення, мову, збагачуючи її загальними природничими поняттями.

Одним із важливих напрямів удосконалення системи сучасної освіти є інтеграція споріднених навчальних предметів. У практичній діяльності реалізація міжпредметних зв'язків не завжди здійснюється належним чином: існує певна розбіжність у визначенні наукових понять та термінів, які засвоюються при вивченні споріднених навчальних предметів. При вивченні природничих предметів відомі випадки, коли на принципові запитання про основні закони природи, будову і властивості речовин тощо, часто дають неоднозначні відповіді залежно від того, з якого предмета поставлені ці запитання.

Розвиток студентів міцно пов'язаний з його екологічною культурою, основною рисою якої є вміння передбачити віддалені наслідки втручання людини в природні взаємозв'язки, вміння підпорядковувати всі види своєї

діяльності вимогам раціонального природокористування, турбуватися про поліпшення довкілля, не допускати його руйнування і забруднення. Від того, наскільки повноцінно усвідомлять студенти необхідність дбайливого, бережного ставлення до природи як національного суспільного багатства, вмітять передбачати наслідки своєї поведінки, а також дії інших у природі, істотною мірою залежатиме майбутнє людства. Ставлення студента до природи свідчить про рівень його природничонаукового мислення.

С.Дерябо та В.Ясвін відзначають, що особистість з екологізованим мисленням характеризує непрагматична взаємодія з природою, яка виявляється в таких основних сферах:

- естетичному освоєнні об'єктів природи і їх комплексів;
- пізнавальній діяльності, що зумовлена зацікавленістю щодо життя природи;
- практичній взаємодії з природними об'єктами, в основі якої необхідність спілкування з ними;
- участі в природоохоронній діяльності заради збереження природи майбутніх поколінь [1].

С.Дерябо розглядає проблему суб'єктивного ставлення до природи, в основі якого лежить фіксування уваги на тих чи інших об'єктах, явищах, потребах особистості, та виділяє параметри суб'єктивного ставлення до природи:

- параметр широти є показником того, в яких саме об'єктах і явищах природи сконцентровані потреби;
- параметр інтенсивності є показником, з одного боку, того, якою мірою зафіксовані потреби особистості в об'єктах і явищах природи, наскільки вони є для неї значимими, а з другого – в яких сферах і в якою мірою проявляється суб'єктивне ставлення;
- параметр усвідомленості є показником того, якою мірою особистістю усвідомлюється фіксування потреб в об'єктах і явищах природи;
- параметр емоційності характеризує суб'єктивне ставлення по осі “раціональне – емоційне”;
- параметр узагальненості характеризує суб'єктивне ставлення не лише до окремих об'єктів і явищ, але і їх груп;
- параметр домінування характеризує суб'єктивне ставлення по осі “незначиме – значиме”;

- параметр когерентності є показником суб'єктивного ставлення по осі “негармонійне – гармонійне”;
- параметр принципності характеризує взаємозв'язки відношень усім комплексом принципів, прийнятих особистістю і готовність відстоювати його при певному тиску;
- параметр свідомості є показником суб'єктивного ставлення по осі “несвідоме – свідоме”;
- параметр стійкості – це показник стабільності суб'єктивного ставлення в часі;
- параметр модальності – це показник суб'єктивного ставлення, що дає його якісно-змістовну характеристику, на відміну від попередніх показників, які дають формально-кількісну характеристику суб'єктивного ставлення [2].

У природничонауковому пізнанні на сучасному етапі його розвитку формується нове розуміння природи. Творчий розвиток студентів при вивченні природничих дисциплін неможливий без формування та розвитку природничо наукового мислення.

Природничонаукове мислення – це вища форма активного відображення реальності природи, що складається із цілеспрямованого, опосередкованого й узагальненого відображення суб'єктом суттєвих зв'язків і відношень природної дійсності.

Вважаємо, що метою природничонаукового мислення є творча праця, що вимагає добування достовірної наукомісткої інформації про навколишнє природне середовище, взаємозв'язок людини і природи, дає можливість використовувати знання на практиці.

Складовими природничонаукового мислення є:

- ✓ глибокі знання про природне і соціальне середовище;
- ✓ усвідомлення взаємозв'язку природи і суспільства;
- ✓ відповідальне ставлення до навколишнього середовища;
- ✓ набуття вмінь розв'язання екологічних проблем;
- ✓ безпосередня участь у природоохоронних заходах;
- ✓ засвоєння кращих досягнень вітчизняних та зарубіжних учених у галузі природничої науки;
- ✓ оволодіння прогнозуванням можливих негативних наслідків господарської діяльності людини;

- ✓ міркування у масштабі всього світу та дії на місцевому рівні;
- ✓ наявність екологічної свідомості.

За В.Ільченко, природничонаукове світорозуміння студентів – це система знань про природу, що формується в їх свідомості в процесі вивчення природничо наукових предметів, та мислительна діяльність із створення цієї системи.

Таким чином, природничонаукове розуміння студента можна визначити як мислительну діяльність, у процесі якої за допомогою фундаментальних закономірностей організує в єдину систему знання, здобуті при вивченні природничонаукових предметів.

Цілісність формування природничонаукового світорозуміння студентів потребує, щоб вивчення природничо наукових предметів включало міжпредметний процес формування природничонаукової картини світу. При цьому основою для інтеграції знань, систематизації їх у природничо наукову картину світу повинні бути фундаментальні закономірності природи.

Природничонаукова картина світу – це інтегральний образ природи, створений шляхом синтезу природничо наукових знань на основі системи фундаментальних закономірностей природи, що включає уявлення про матерію і рух, простір і час.

Пізнання єдиної природничонаукової картини світу передбачає глибоке усвідомлення, розуміння сутності світу природи – середовища існування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії у природі.

Ми переконані, що пізнання сутності природи підвищує рівень розумового розвитку студента – сукупність знань, умінь та сформованих під час їх засвоєння розумових дій, вільне оперування ними у процесі природничонаукового мислення, які забезпечують засвоєння у певному обсязі нових знань і вмінь.

Розуміння природничонаукової картини світу – це мислительний процес, спрямований на з'ясування істотних рис, властивостей та зв'язків предметів, явищ природної дійсності. Природничонаукове розуміння досягається на основі знань й умінь, здобутих у попередньому досвіді. Обов'язковою умовою формування природничонаукового мислення студентів є послідовність і системність у навчальному процесі.

Для формування природничонаукового мислення і творчого розвитку студентів важливим є:

- взаємозв'язок теоретичних знань із практичною діяльністю;
- концентрація природничого змісту не тільки в предметних, але й спеціальних темах та інтегрованих курсах, які розкривають взаємодію суспільства і природи;
- поєднання аудиторних занять із безпосереднім спілкуванням із природою у формі екскурсій тощо;
- використання проблемних методів навчання у вигляді рольових ігор, природничих клубів тощо;
- поєднання всіх форм роботи.

Природничонаукове мислення слід розглядати в єдності з творчим розвитком студента, його інтересами і потребами, емоціями, почуттями, переживаннями – всіма компонентами його духовного світу.

Висновки.

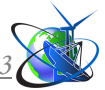
Дидактичні умови забезпечують формування, засвоєння чи розвиток понять, шляхом відповідної організації навчального процесу: підбору необхідних методів, прийомів, організаційних форм навчання. Науково обґрунтовані дидактичні умови творчого розвитку студентів у ході вивчення природничих дисциплін:

- ✓ врахування психолого-педагогічних досліджень, що базуються на провідних концепціях творчого розвитку особистості;
- ✓ творчість викладача;
- ✓ структура діяльності майбутнього вчителя;
- ✓ мотиви навчання студентів;
- ✓ формування природничонаукової картини світу;
- ✓ вміння застосовувати здобуті знання у нових умовах.

Література:

1. Гриньова М.В., Страшко С.В., Животовська Л.Н., Пескун С.П. Формування мислення у підлітків при викладанні зоології. – Полтава: АСМІ, 2002. – 336 с.

2. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання: монографія / М.І. Галузінська. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. – 185 с.

Literature:

1. Grinyova MV, Strashko SV, Zhivotovskaya LN, Peskun SP Formation of thinking in adolescents in the teaching of zoology. - Poltava: ASMI, 2002. - 336 p.
2. Galuzinskaya MI Theory and practice of training future teachers to implement creative learning technologies: monograph / M.I. Branch. - Uman: VOC "Vizavi", 2020. - 185 p.

Abstract. *The article identifies the impact of didactic conditions on the natural science worldview of students, which is formed in their minds in the process of studying the subjects of the natural cycle, and mental activity to create this system.*

Key words: *natural science understanding, didactic conditions, student.*

УДК 372

**PEDAGOGICAL DESIGN AS A CONDITION FOR THE REALIZATION OF
INHERITANCE BETWEEN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION
ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ СПАДКОЄМНОСТІ
МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ**

Trojan N. /Троян Н.Д.

teacher /викладач

*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті розглянуто теоретична модель проектування освітнього простору різними засобами з урахуванням сучасних умов, методів і засобів проектування. Упровадження у практику дошкільної освіти технології педагогічного проектування забезпечує створення сприятливого середовища, спрямованого на творчий розвиток особистості з урахуванням реальних педагогічних ресурсів.

Ключові слова: педагогічне проектування, дошкільна освіта.

Вступ.

Сподівання педагогічного співтовариства на ефективне оновлення дошкільної освіти пов'язано з особистісно-зорієнтованою концепцією (І.Бех, О.Бондаревська, І.Якиманська тощо); культурологічним підходом в освіті (В. Біблер, Р.М. Чумічова тощо). Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми є єдиний підхід до побудови освітнього процесу, включаючи технологію оцінювання якості освіти. Це дозволяє створити єдиний освітній простір.

Основний текст.

Висунута мета може бути досягнута завдяки вирішення завдань:

- визначити специфіку гармонії дитини і освітнього простору, причини можливого конфлікту між ними, позначити межі прояву цього конфлікту;
- виявити властивості і характеристики освітнього простору і процесу його створіння, провести на цьому ґрунті критичний аналіз сучасного стану взаємодії дитини і предметного світу;
- розглянути процес проектування як систему, що охоплює не тільки предметне середовище, але і дитину, яка має певні психічні риси;
- проаналізувати методи проектування предметного середовища для

подальшого включення цих методів до моделі проектування освітнього простору;

- вивести структурні елементи моделі проектування освітнього простору і визначити характер їх взаємозв'язку.

Аналіз сучасних досліджень показує, що заклади дошкільної освіти мають науково-обґрунтованої концепції організації освітнього простору, який формує культуру дошкільника, сприяє розвитку творчих здібностей.

Актуалізація проблеми підготовки дитини до школи вимагає від педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів відповідності сучасним тенденціям розвитку, конкурентоспроможності в умовах, що відповідають соціальним запитам суспільства і батьків. Важливою умовою підвищення якості освіти і її доступності є спадкоємність дошкільної і початкової ланок. Безперервна освіта допускає наявність послідовного ланцюга завдань упродовж усієї освіти людини, перехідних і тих, які забезпечують просування на певному тимчасовому відрізку. Спадкоємність - безперервність різних етапів навчання у межах цілісної системи освіти (О. Леонт'єв).

Реалізацію спадкоємності між дошкільною і початковою освітою спрямовано на створення і збереження у дитини цілісної картини світу. Основні положення динамічних процесів у розвитку особистості дитини, можна згрупувати за такими *напрямами*:

- розвиток допитливості у дитини дошкільного віку як основи розвитку пізнавальних здібностей майбутнього учня початкової школи;
- формування творчої уяви як напряму інтелектуального і особистісного розвитку дитини;
- розвиток уміння спілкуватися з дорослими й однолітками - як однієї з необхідних умов успішності навчальної діяльності.

Система дошкільної освіти в Україні має специфічні *характеристики*:

- для дитини якість умов освітнього процесу є пріоритетною, а для батьків дитини достатньо суб'єктивною;
- відсутність формалізованого результату щодо завершення освітньої програми;
- вибір здійснюють батьки;
- низька мобільність контингенту.

Існують недоліки у системі фінансово-економічних відношень закладів дошкільної освіти:

- не розподілено сфери відповідальності між виконавцем та замовником освітніх послуг;
- фінансується заклад, а не освітні послуги;
- відсутній взаємозв'язок між бюджетними витратами та обсягом і якістю його послуг;
- заробітна плата педагогів не залежить від інтенсивності та якості освітніх послуг;
- чинна система фінансування дошкільної освіти породжує соціальну несправедливість: у різних закладах на одного вихованця – різний обсяг коштів;
- частина замовників не має можливості скористатися бюджетною освітньою послугою, тому що недостатньо місць у дошкільних навчальних закладах [1].

Наведені положення свідчать, що вирішення проблеми повинно відбуватись за двома напрямками узгодження:

- мети і змісту дошкільної освіти;
- змісту і способів пізнавальної діяльності дошкільників на різних вікових етапах.

Освіта у всьому світі розглядається як базова загальнокультурна цінність. Сучасна освіта ґрунтується на розвитку і саморозвитку "Я" людини. Мета освіти, структура, технології залежать від головних особливостей століття.

Конкурентоспроможність системи дошкільної освіти це її перевага щодо інших аналогічних об'єктів, яка характеризується *вмінням*:

- 1) задовольняти освітні потреби населення за рахунок надання відповідних послуг;
- 2) актуалізувати свою діяльність відповідно до чинного правового, нормативно-методичного, інформаційного, психолого-педагогічного забезпечення.

Дошкільна освіта розуміється як система, у якій центральне місце посідає не зміст і не форма, а процес взаємодії у підсистемах "дорослі - діти", "діти - діти", "дорослі - дорослі". Технологічне оформлення педагогічного процесу виражаються у вигляді концепції життя події, коли перебування дітей у дошкільних навчальних закладах оцінюється не в одиницях занять, а в одиницях подій [2].

Освітня ідея може бути сформульована у такий спосіб:

- ✓ розвиток індивідуальних можливостей дитини у різних аспектах людського буття;
- ✓ становлення основ внутрішньої свободи і самостійності дитини у відносинах з оточуючими людьми і середовищем;
- ✓ заклади дошкільної освіти на відміну від школи, не орієнтовані на фіксований результат;
- ✓ заклади дошкільної освіти покликані бути розвивальним середовищем;
- ✓ розвивати фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я дитини.

Технологія проектування педагогічної діяльності показує, що проводиться поступовий перехід від виникнення ідеї до її впровадження. Участь усього педагогічного колективу закладу дошкільної освіти у пошуковій проектувальній діяльності:

- змінить позицію керівників і педагогів дошкільних навчальних закладів;
- підвищить рівень їх професійної готовності до інноваційної діяльності;
- забезпечить загальну соціально-педагогічну атмосферу.

Це пов'язано із затвердженням нових ціннісних орієнтацій у колективах педагогів, підвищенням ефективності дошкільної освіти. Проектувальну діяльність як основу управління розвитком дошкільної освіти можна розглянути як засіб забезпечення співпраці, співтворчості дітей і дорослих, як спосіб реалізації особистісно-зорієнтованого підходу до освіти. За певних умов існує залежність між участю педагогів у проектувальній діяльності і саморозвитком її учасників, їх самовизначенням, самореалізацією, розвитком творчих здібностей тощо.

Проектування є специфічним індивідуально-творчим процесом, який вимагає від кожного оригінальних нових рішень, і в той же час цей процес є процесом колективної творчості. У зв'язку з цим можна говорити про якість дошкільної освіти. За рахунок отримання навичок роботи в режимі групової творчості, інтенсивно розвиваються проектувальні здібності, здатність до рефлексії, вибору адекватних рішень, уміння вибудовувати з частин ціле. Отже, проектування може стати засобом соціального і інтелектуального творчого саморозвитку всіх суб'єктів дошкільної освіти, а в більш вузькому значенні – засобом розвитку проектувальних здібностей педагога.

У сучасній науці питання про технологію педагогічного проектування не випадково розглядаються в контексті проблематики становлення педагогічної

майстерності, професійної культури, як засіб творчого саморозкриття педагога і це є необхідною умовою забезпечення якості освіти. Необхідно враховувати такі *вимоги*:

- віддзеркалення з творчої позиції суб'єктів, які взаємодіють у проектувальному процесі;
- взаємодія суб'єктів співтворчості;
- для суб'єктів розвитку у проектувальній діяльності кожна знахідка, кожний випадок відкриття нового є мотивом.

Проектування у закладі дошкільної освіти може бути матеріалом для виявлення дорослими і дітьми власної творчої унікальності як суб'єктів розвитку освіти. Система дошкільної освіти, що якісно змінюється, вимагає творчого педагога.

Висновки.

Отже, упровадження у практику технології педагогічного проектування забезпечує створення сприятливого середовища, спрямованого на відкриття, актуалізацію ресурсів творчого розвитку особистості, завдяки технології педагогічного проектування у освітньому просторі дошкільного закладу може бути створено ситуацію розвитку особистості дитини з урахуванням реальних педагогічних ресурсів.

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання: монографія / М.І. Галузінська. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. – 185 с.
2. Данилюк А.Я. Теоретико-методологические основы проектирования интегральных гуманитарных образовательных пространств / Автореф.... докт. пед. наук. 13.00.01. – Ростов-на-Дону: РГПИ, 2001. – 24 с.
3. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. – СПб: Издательство "Питер", 2000. – 288 с.
4. <http://www.danilova.ru>

Literature:

1. Galuzinskaya MI Theory and practice of training future teachers to implement creative learning technologies: monograph / M.I. Branch. - Uman: VOC "Vizavi", 2020. - 185 p.
2. Danilyuk A.Ya. Theoretical and methodological bases of designing integrated humanitarian

educational spaces / Author's abstract... .dokt.ped. Science. 13.00.01. - Rostov-on-Don: RGPI, 2001. - 24 p.

3. Osorina MV The secret world of children in the space of the adult world. - St. Petersburg: Peter Publishing House, 2000. - 288 p.

4. <http://www.danilova.ru>

Abstract. *The article considers the theoretical model of designing educational space by different means, taking into account modern conditions, methods and means of design. The introduction of pedagogical design technology in the practice of preschool education provides the creation of a favorable environment aimed at the creative development of the individual, taking into account the real pedagogical resources.*

Key words: *pedagogical design, preschool education.*

УДК 373. 3/. 5.017

DESIGN OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN SECONDARY SCHOOL ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Cherevko L./Черевко Л.В.

teacher /викладач

Cherevko O./ Черевко О.Д.

teacher /викладач

*Municipal Institution " Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council" 33, Nebesna Sotnia, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» вул. Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті визначено найбільш загальні педагогічні умови успішності проектування виховного процесу в початковій школі. Визначено пріоритетність компоненту виховання у педагогічній системі і створення цілеспрямованого виховуючого середовища.

Ключові слова: проектування, виховний процес, початкова школа.

Вступ.

Провідна ідея модернізації освітнього процесу в початковій школі – гуманістична педагогіка співробітництва, партнерства, співтворчості, яка передбачає перехід від навчально-дисциплінарної моделі організації педагогічного процесу до моделі особистісно-розвивальної, за якої закони фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку вихованця, процеси та зміни, що відбуваються у його внутрішньому світі, стають головними орієнтирами у педагогічній діяльності, а створення умов для розвитку дитини розглядається як найважливіший пріоритет реформування освіти.

Основний текст.

Аналіз сучасної складної і повної суперечностей виховної ситуації свідчить, що виховний процес у початковій школі становить собою набір стандартних заходів, за якого вихованець стає лише об'єктом дисциплінарних впливів, носить інформаційно-просвітницький характер, що орієнтується переважно на методи заохочення і покарання. Їх домінування у виховній практиці призвело до культивування пристосовницької моралі, моралі вигоди.

Цілісний розвиток та виховання учня протягом усіх років його навчання в школі вирішується скоріше інтуїтивно, оскільки цілеспрямованої стратегії його

розвитку педагога не мають. Такий стан справ не забезпечує повною мірою можливості для саморозвитку школяра, процес особистісного становлення індивіда, його фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток залишається стихійним і нерегульованим, виховна діяльність здійснюється узагальнено, без врахування тих змін, що відбулися в розвитку сучасного школяра під впливом соціально-політичних, економічних, екологічних та інших чинників. Не завжди враховуються зрілі вимоги та поінформованість вихованців школи.

Традиційно виховний процес уявлявся теоретиками і здійснювався в практиці як моносуб'єктний. Його аналіз дає змогу вичленити дві основні, прямо протилежні моносуб'єктні концепції навчання і виховання: інтерналістську, згідно з якою розвиток і виховання розглядається як автономний процес під впливом програм біологічної і соціальної спадковості, і екстерналістську, котра розглядає активність вихованця як наслідок впливу зовнішніх факторів. Саме ця (екстерналістська) традиція одержала розповсюдження у вітчизняній педагогіці, де виховання трактувалося як спеціально організований педагогічний вплив на особистість дитини [3].

Це визначення відображає зовнішню сторону виховного процесу, тільки діяльність вихователя. Але зовнішній вплив може викликати як позитивну, так і негативну реакцію, або ж бути нейтральним. Даний підхід має односторонній, технологічний характер, бо основна увага зосереджується на діяльності педагога. Вчитель виступає в ролі суб'єкта навчально-виховного процесу, а учень – у ролі об'єкта. Управління виховним процесом здійснюється без глибокого його аналізу, не визначаються стратегічні й тактичні цілі та педагогічні задачі виховання.

До причин, що визначають актуальність проектування виховного процесу, слід віднести ще й такі як загальна соціальна ситуація, що негативно впливає на розвиток особистості, появу якісно нових вимог з боку суспільства до особистості, розмитість і девальвацію системи традиційних цінностей.

Ці обставини вимагають зміни парадигми виховання, нової логіки побудови та управління виховним процесом, нових технологій педагогічної діяльності, де б органічно поєднувалася теорія і практика, усвідомлено формувалася виховна стратегія закладу освіти. А це пов'язано із проектуванням особистісно-розвивальної взаємодії, де визначальним є виховання в широкому розумінні цього слова, бо включає в себе як навчання, так і власне виховання. В

сучасному розумінні процес виховання – це закономірна, неперервна і послідовна зміна моментів розвитку взаємодіючих суб'єктів, набуття ними індивідуального досвіду у фізичній, психічній, соціальній та духовній сферах життєдіяльності (О.Киричук) [3]. Таке трактування дає можливість розглядати виховання як соціально-особистісне явище, в якому і педагог, і вихованець виступають суб'єктами взаємодії, педагогічно-доцільної, морально-естетичної, на рівні співробітництва та співтворчості.

Психолого-педагогічне проектування, яке є теоретико-прикладним напрямком педагогіки, виступає засобом реалізації особистісно-розвивального підходу у виховному процесі. У відповідності з цим виховання розуміється як саморозвивальна відкрита система, що має полісуб'єктний, взаєморозвивальний характер для всіх суб'єктів соціальної взаємодії. Адже, розбудова та оновлення української національної школи передбачає якісно новий підхід до організації виховного процесу, який побудований на засадах демократизму, гуманізму, індивідуалізації та диференціації.

Особлива роль проектування виховного процесу обумовлена тим, що воно є однією з головних сфер поєднання теорії і практики. Проблема проектування виховного процесу є одним із найважливіших напрямів розвитку педагогічної теорії і практики. Проектування виховного процесу органічно вплітається у пошук нового виховання, інноваційних педагогічних технологій, за яких би особистість школяра, його фізичний, психічний, соціальний та духовний розвиток перебували в центрі освітнього процесу.

Проектування виховного процесу є цілеспрямованим, творчим попереднім визначенням і конструюванням програми сумісної діяльності педагога та вихованців. Це процес проектування особистісно-розвивальної взаємодії, де визначальним є виховання в широкому розумінні цього слова, яке включає в себе розвиток, виховання (у вузькому розумінні) і навчання [4].

Основною метою проектування виховного процесу є створення обґрунтованої системи параметрів стану об'єкта педагогічного управління, даних у динаміці, з урахуванням чинників, що регулюють та визначають цей процес, а також засобів регулювання.

Модель проекту включає:

- опис стану об'єкта педагогічного управління, стосовно якого проектується педагогічна діяльність (до початку цієї діяльності та прогнозований його стан в кінцевому результаті);

- опис проблем, пов'язаних із станом об'єкта педагогічного управління та аналіз чинників, що їх породжують;
- прогноз динаміки переходу об'єкта з первинного стану в бажаний з визначенням критичних етапів та індикаторів зміни контрольованих властивостей;
- перелік прийомів та засобів впливу на чинники, що визначають стан об'єкта;
- опис засобів контролю змін стану об'єкта;
- опис засобів усунення недоліків у самому проекті [4].

Модель проектування виховного процесу в початковій школі містить основні структурні компоненти:

- психолого-педагогічна діагностика вихідного стану вихованця;
- соціально-психологічна діагностика педагогічної ситуації функціонування вихованця;
- визначення та обґрунтування педагогічних шляхів впливу на процес досягнення бажаного стану вихованця з конкретизацією педагогічних задач;
- прогнозування динаміки активності вихованця педагогічного управління та динаміки його змін, визначення етапів контрольної діагностики;
- педагогічне моделювання та організація діяльності вихованця;
- моніторинг (відстежування) динаміки активності вихованця;
- поточне регулювання та корекція шляхів управління освітнім процесом;
- підсумкова діагностика рівня стану вихованця, співставлення його з прогнозованим, розробка проекту на новий етап розвитку вихованця [4].

Основними системоутворюючими сферами цілісного процесу розвитку індивідуальності є фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток. Ці компоненти перебувають у діалектичній єдності та взаємообумовленості: розвиток (прогресивний чи регресивний) одного з них створює сприятливі або несприятливі умови для розвитку інших. За наявності прогресивних змін кожного з компонентів має місце синдром росту, а за наявності регресивних – розпаду.

Основним індикатором ефективності проектування виховного процесу в початковій школі є динаміка життєвої активності учнів, під якою ми розуміємо:

- готовність вихованця до свідомого вибору місця в житті;

- здатність максимально розкрити і реалізувати свої потенційні можливості, закладені природою здібності, схильності, талант;
- здатність до власної життєтворчості.

Показниками рівнів розвитку особистості школяра у педагогічному сенсі можуть слугувати рівні фізично-оздоровчої, інтелектуальної, емоційно-вольової, соціально-комунікативної та духовно-катарсичної активності.

Висновки.

Отже, визначають найбільш загальні педагогічні умови успішності проектування виховного процесу в початковій школі:

- ✓ визнання пріоритетності компоненту виховання у педагогічній системі;
- ✓ сприйняття, зміна установок щодо реалізації педагогами нової парадигми виховання;
- ✓ створення та цілеспрямоване використання виховуючого середовища;
- ✓ врахування в процесі розробки проекту регіональних, національних, виробничих, особливих умов функціонування початкової школи.

Література:

1. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика. – Екатеринбург: Изд-во "Деловая книга", 1996. – 344 с.
2. Дмитрик І.С., Бурлака Я.І. Технологія виховного процесу. – К.: КДПІ, 1991. – 67 с.
3. Киричук О.В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі // Рідна школа. – 1991. – №2. – С.3–11.
4. Коберник О.М. Теорія і методика проектування виховного процесу в школі. – К. : ТОВ "Міжнар. фін. агенція", 2006. – 192 с.
5. Лігоцький А.О. Методологічні аспекти проектування сучасних освітніх систем. – К. : Преса України, 1995. – 107 с.

Literature:

1. Bezrukova VS Pedagogy. Projective pedagogy. - Ekaterinburg: Publishing House "Business Book", 1996. - 344 p.
2. Dmitry IS, Burlaka JI Technology of educational process. - K. : КДПІ, 1991. - 67 с.
3. Kirichuk OV Basic principles and structure of the organization of the educational process in school // Native school. - 1991. - №2. - P.3–11.
4. Kobernik OM Theory and methods of designing the educational process in school. - K. : Ltd. "International. Finn. Agency", 2006. - 192 p.

5. Ligotsky AO Methodological aspects of designing modern educational systems. - Kyiv: Press of Ukraine, 1995. - 107 p.

Abstract. *The article identifies the most general pedagogical conditions for the success of designing the educational process in primary school. The priority of the component of education in the pedagogical system and the creation of a purposeful educational environment is determined.*

Key words: *design, educational process, primary school.*

CONTENTS**Innovations in Pedagogy, Psychology and Sociology****Інновації в педагогіці, психології і соціології****<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-039> 3**MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES AS A MEANS
OF FORMING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE
OF FUTURE TEACHERS*Bondarenko O., Fedorov M.***<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-040> 10**UKRAINIAN LANGUAGE AS A MEANS OF FORMING THE
LANGUAGE PERSONALITY OF A FUTURE TEACHER*Voitenko H.M.***<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-041> 16**FACTORS AND MECHANISMS OF STUDENTS' PERSONAL
COMPETENCE DEVELOPMENT*Denysiuk T.K., Sinegub Ya.***<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-042> 23**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF
THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF PERSONALITY
OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS*Kutsenko T., Khorolska O.***<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-043> 29**CONDITIONS OF INCREASING PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL
COMMUNICATION OF FUTURE TEACHERS IN MUSIC LESSONS*Kaikova M., Savranska O.***<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-044> 35**INTRODUCTION OF DISTANCE LEARNING IN THE TRAINING OF
A SOCIAL WORKER*Krikunova O., Sidorchuk L*

- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-045> 41
DEVELOPMENT OF DISTANCE LEARNING AS A CONDITION FOR
FORMATION OF ENLIGHTENED PERSONALITY
Martinyuk V., Martinyuk L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-046> 48
TECHNOLOGICAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF
NATURAL DISCIPLINES
Ozerova L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-047> 56
IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN
PROFESSIONAL-ORIENTED EDUCATION OF FUTURE TEACHERS
Pashchenko M., Chernenko L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-048> 61
RESEARCH OF THE INFLUENCE OF PERSONALLY FOCUSED
TECHNOLOGIES ON IMPROVING THE ACHIEVEMENTS OF
PRIMARY SCHOOL STUDENTS
Popychenko C.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-049> 71
RESEARCH OF DIDACTIC CONDITIONS OF STUDENTS 'CREATIVE
DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF STUDYING NATURAL CYCLE
SUBJECTS
Rozha I.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-050> 82
PEDAGOGICAL DESIGN AS A CONDITION FOR THE REALIZATION
OF INHERITANCE BETWEEN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION
Troyan N.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-03-051> 88
DESIGN OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN SECONDARY SCHOOL
Cherevko L., Cherevko O.

International periodic scientific journal

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und
innovative Technologien

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
high impact factor (ICV: 95.33)

Issue №21

Part 3

June 2022

Development of the original layout - Sergeieva&Co
Articles published in the author's edition

Signed: June 30, 2022

Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe
e-mail: editor@moderntechno.de
site: www.moderntechno.de

With the support of International research
project SWorld
www.sworld.education

www.moderntechno.de

e-mail: editor@moderntechno.de